

AKuFF Hírmondó

Arbeitskreis ungarndeutscher Familienforscher
Magyarországi Németek Családfakutató Egyesülete
German Family Tree Researchers' Society in Hungary

XII. évfolyam, 33. szám

2016. október 22.

Tartalom

Az elnök előszava	2
Franziska Milbich-Münzer: Schwandorfi családok Pilisszentivánon és Solymáron	3
Elish Jánosné: Három solymári kitelepítéstörténet	18
Dr. Görög János: Emlékezés a zsámbéki némettség 70 évvel ezelőtt történt elűzetésére	29
Lévay Béla: A kiskorú Réder Jenő névváltoztatása	34
Tóthné Czimmer Ágnes: Fegyvernek legrégebbi fészületének 170. évfordulója	36
Bálint Károly: Bácsgyulafalva családkönyve (1883-1924)	41
Könyvajánló: Wéber-Kurucsai – Regionális családkönyv	48
Változások a tagságban	49
Képek a kismányoki és aldebrői találkozóról	51

Internetes oldalunk:

www.akuff.org

ahol az újság korábbi számait is
olvashatja pdf formátumban.

EMBERI ERŐFORRÁS
TÁMOGATÁSKEZELŐ

NEMZ-CISZ-16-0176

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Az elnök előszava

E lapszámunk megjelenése előtt nem sokkal kaptam a hírt, hogy ebben az évben 155.000,- forint fog befolyjni a tagjaink és barátaink személyi jövedelemadójából felajánlott egy százalékokból. Ez egy enyhe emelkedést jelent, aminek nagyon örülök, csak így tovább, megjegyzem, volt idő, amikor ennek a háromszorosa is beérkezett. A Bajai Német Önkormányzattól is ígéretünk van egy nagyobb összegre, amit majd könyvvásárlásra tudunk fordítani. Mert Németországban egyre másra jelennek meg a családkönyvek, hosszú listánk van már arról, mi mindent kellene megvásárolni. Legfőbb ideje lenne már azonban, hogy mi is újra kiadjunk egy német családkönyvet. Pénz, pénz és megint csak pénz, ami nélkül egy egyesület hatékonyan nem tud működni. Az első és legfontosabb forrás a tagdíjból származó bevétel, a tagdíj összege az alapításunk óta nem változott. Sajnos, ezen a nyáron is hét tagunkat kellett kizárnunk a sorainkból, mert ennek az egyetlen elvárható kötelességüknek nem tettek eleget.

Köszönjük az Emberi Erőforrás Támogatáskezelőnek az idén működési költségre felhasználható 600.000,- Ft-os támogatását!

Dr. Pencz Kornél

Következő találkozásunk

2017. április 8-án (Virágvasárnap előtti szombat)
Bátaszéken (Tolna megye)

kerül megrendezésre.

Franziska Milbich-Münzer:

Bevándorlók a Budai-hegyvidéken Schwandorfi családok Pilisszentivánon és Solymáron

Megkérdezhetnék: tudok-e még újdonsággal szolgálni. Figyelmes olvasóként tudják, hogy Rudolf Keszler kutatótársam már beszámolt a bevándorló Moyses Dietenbergerről és a Gabele testvérekről Pilisvörösvár és Pilisszentiván családkönyvében (Ortsfamilienbuch Pilisvörösvár-Pilisszentiván 1693-1811), akik Schwandorfból, a mai Neuhausen ob Eckből jöttek a Budai-hegyvidékre.

Ezeket az adatokat az idén igen korán elhunyt Adolf Seifert kutatótársnak köszönhetjük. De csak a schwandorfi családkönyv eme felfedezése tette lehetővé a más budai-hegyvidéki családokkal való kapcsolat helyreállítását. Amikor ez év tavaszán a karlsruhei Bádeni Tartományi Könyvtárban megtaláltam Hans-Georg Stritzelnek a Stockach kerületi Schwandorf és részei (Unterschwandorf, Holzach, Volkertsweiler) 1650–1945 családkönyvét, kíváncsi lettem. Meglepetésemre, a fent említett családokon kívül további pilisszentiváni telepes családokat tudtam azonosítani. A családkönyv ugyan felsorolja a kivándorló családokat, ahol a magyarországi úti cél természetesen behatárolást jelent, de persze a település konkrét megnevezéséről nem tesz említést.

A solymári források elégtelen volta miatt szükség volt arra, hogy a környező községekben is adatokat keressek. Így össze tudtam rendelni a gyakoribb és más helyről származó családokat, habár ez nem mindig jelentette a származási hely megtalálását. A Budai-hegyvidéken előforduló családnevek tekintetében ez azonban kiszélesítette ismereteimet. Szerencsére a néhány budai-hegyvidéki helységet magába foglaló adatbázisom is alkalmas arra, hogy az adatoknak utánanézzek. Természetesen elengedhetetlen továbbá a más kutatótársakkal való együttműködés, mint amelyet évek óta Rudolf Keszlerrel ápolok. Most pedig a schwandorfi családkönyv napvilágra hozta, hogy Jakob Bruckner/Brukner családja – akit Schwandorfban Bruggnernek írnak – 1753-ban vándorolt ki. Werner Hacker szerint: „Vagyon nélkül, a büntetés kitöltése után a teherbe ejtett Ursula Stengelinnel össze akar házasodni és Magyarországra vándorolni.” Az Újabb adalékok Schwandorf történetéhez és jelenéhez (Schwandorf Neue Beiträge zur

Geschichte und Gegenwart) című könyvből többet is megtudhatunk az okokról. Ebben ez olvasható: A lakosság többsége a 17. és a 18. században a mezőgazdaságból élt. A madachi hivatalhoz (Madacher Amt) tartoztak a következő helységek: Ober-Unterschwandorf, Holzach, Volkertsweiler, továbbá a Mainwanger-tanya az Obermühlével. Ezek a Nellenburg grófság részét képezték Elő-Ausztriában (Vorderösterreich). A parasztok és napszámosok által fenntartott vidék 40 %-ának tulajdonosai földesúrként a Nellenburg grófok voltak, azaz a jobbágysorban lévő parasztok csupán birtokolták a földet, életük végéig csak kölcsönbe kapták, az nem volt átörökíthető. Habár legtöbbször az adók és szolgáltatások a teljesítmény által korlátozottak voltak, a házasságkötéshez az uradalom jóváhagyására, az elköltözéshez pedig a hivatal engedélyére volt szükség. Hogy a szükségben és szegénységben élő „szegény ördögök” számának gyarapodását megakadályozzák, a házassági engedély megadásához bizonyos pénzalap vagy egyéb javak meglétét kívánták meg. Megadták az engedélyt azonban nemkívánatos állampolgároknak is, aki a törvény ellen vétettek. A házasságot megelőző teherbeesés esetén például azzal a feltétellel, hogy a házasságkötést követően közvetlenül ki kell vándorolni. Láthatjuk itt a kivándorlókat, akik 1743-ban a rossz termés és az osztrák örökösödési háború terhei miatt Magyarországon keresték a szerencséjüket. Nem volt ez másként 1753-ban sem. Miközben a lakosság nehéz helyzete semmit sem változott, vélhetően a fennálló családi vagy baráti kapcsolatok is ösztönöztek a kivándorlásra. Éppen Pilisszentivánon lehet kiválóan megfigyelni a családi, illetőleg szomszédosági viszonyokra visszavezethető kivándorlást.

A kézművesekről egy 1765-ös schwandorfi feljegyzésben ezt olvashatjuk: „...rosszul keresnek.” „Ha nem termelték meg saját kenyereket, koldusbotra kellett jutniuk.”

Itt következik, amit a kivándorlókról és családjukról megtudtam.

Jakob Bruggner 1727. október 16-án született Schwandorfban, Jakob Bruggner és Agatha Duler fiaként. A Pilisszentivánt is tartalmazó pilisvörösvári anyakönyvben az első bejegyzést Gertrud leánya születéséről 1753. október 13-án találjuk. A család részéről összesen csak 4 születést jegyeztek be, mindkét szülő itt halt meg, az apa 1790-ben, az anya 1806-ban. Az 1761. október 27-én született egyetlen fiának, Johannak, feleségétől, Barbara Zieglertől 11 gyermeke született Vörösváron. Georg Bruckner 1797-ben a hetedik gyermekként jött itt a világra. Ő Solymárra házasodott, első felesége a hasonló korú Anna

Schmidhammer lett, második felesége a valamivel fiatalabb Eva Ringler. Mindkét feleség már régóta letelepedett solymári családból származott. A Schmidhammerok már 1728-ban kimutathatók és vélhetően frank származásúak. Úgyszólván ő, Georg, a solymári Bucknerek ősatya. Talán azért érdeklődöm e család iránt, mert dédapám lánytestvére, Kunigunda Milbich, 1882-ben az unokával, Michael Brucknerrel házasodott össze. „Gunda” Milbichet, azaz Khundl nénit Eugen Bonomi Támogatóim a Budai-hegyvidéken (Meine Gewährsleute im Ofner Bergland in Ungarn) című esszéjében jó elbeszélőnek ábrázolja. A kiüzetést már nem érte meg, mert 1945. április 28-án, Solymáron meghalt. A Pruckerl háznevű Brucknerekről Bonomi megjegyzi, hogy nehéz találni hozzájuk fogható hagyományőrző családot.

Solymárra jött a kivándorló Johann Gabele leszármazottjaként a Gabeli család is. Johann Gabele volt Andreas Gabele cipész és felesége, Maria Kohler tíz gyermeke közül a kilencedik. Az 1709. évi schwandorfi jószágleírás a családot földbirtok nélkülinek jegyzi. Ebben az időben Schwandorfban mintegy 400 lélek élt. Valószínűleg fivére, a szintén cipész Wunibald (Boniwald) révén telepedett le 1753-ban Pilisszentivánon. Wunibald már 1745-ben Pilisvörösváron házasodott, és első gyermeke Perbálon jött a világra. Mindkét fivéről elképzelhető, hogy a házasság követelményeit nem tudták teljesíteni, és ezért máshol keresték szerencséjüket. Feltehetően engedély nélkül vándoroltak ki, mert hivatalosan nem dokumentálták őket.

1836 után többször találunk Gabeli leszármazók és a Milbichek különböző ágai között kötött házasságokat. A solymári Gabelik ősapja az 1804-ben Pilisvörösváron született Ferdinand Gabeli, a bevándorló egyik unokája lett. Így házasodott be Anna Gabeli 1886-ban az én Wäinzl háznevű családomba. Kunigunda öccse, Johann Milbich vette tehát feleségül a bevándorló Johann Gabeli és felesége Gertrud Brandhuber dédunokáját.

Johann Steppacher személyében egy további kivándorlót találunk 1759-ben Pilisszentivánon. Itt elveszti feleségét, Susanna Löfflert, fél évvel később azonban Óbudán elveszi Josef Blank özvegyét, Agathát. Aztán nyoma vész. A következő bejegyzést találjuk: „Johann Steppacher Oberschwandorfból, szegény, feleségével, a volkertshauseni Susanna Leiflerrel engedély nélkül vándorolt ki, és ezáltal a polgárjogot elveszítette.”

Útra kelt egy másik schwandorfi férfi is. Mathias Jäger 1720. december 25-én itt született, és közvetlenül az 1722. augusztus 1-jén született fiatal feleségével, Katharina Staubbal 1744. február 17-én kötött házasságukat követően kivándorolt. A férfi vagyona 10 florin útravaló, az asszonyé 32 florin volt. Az ő első gyermekük is 1745-ben született Pilisvörösváron.

Amikor beszámolómmal már majdnem készen lettem, belebotlottam egy másik családba, annak a Georg Mülherrernek a családjába, aki 1704. április 20-án Schwandorfban született. A nevet ott ma is így írják. Minthogy a mindennapinak számító Müller-Miller-Millner névnel az írásmód változik, a beazonosítás nem is olyan egyszerű. E családra vonatkozóan csupán Pilisszentiván 1745. évi konskripciójában, azaz lélekösszeírásában található adatok. Noha a felesége Magyarországon Katharina Kenthnerként ismert, valójában Katharina Kempster 1703. május 5-én Schwandorfban született. Az 1728. június 20-án Schwandorfban kötött házasságukból kilenc gyermek származott. A szülőkkel 1743-ban kivándorolt Maria, Susanna, Fidelis, Mathias, Johann és a legidősebb leány Felizitas, akit 1747-ben Pilisszentivánon cselédlányként említenek. Eladták a házat és a kertet 270 florinért, melyből levonásra került 37 florin tartozás. Ez esetben tehát szegénységgel magyarázható kivándorlásról nem lehet szó. Vélhetően Moyses Dietenbergel, és a Gabele testvérekkel: Wunibalddal, Johannal, Mariával, és Barbarával együtt vándoroltak 1743-ban Magyarországra.

A Magyarországra vándorolt következő schwandorfi személyek tartózkodási helyéről jelenleg még nincs támpontom:

Adam Lederer 1733, Philipp Beirer 1755, Susanne Beirer 1760, Kasimir Buhl 1759, Johann Frey 1759, Hans Kaspar Heiß 1755, Augustin Jäger 1759, Matthäus Juncker 1770, Maria Kempster 1769, Anton Kohler 1771, Josef Kohler 1768, Johann Müllherr 1766, Anton Reutebuch 1768, N Ott 1769, Anna Schafheitle 1767, Anna Maria Stump 1771, Moritz Stump 1744, Xaver Stump 1767

BRUCKNER (BRUGGNER) , Jakob

* 1706.7.21. Neuhausen ob Eck-Schwandorf-Oberschwandorf
(a továbbiakban: Oberschwandorf) ^{1.)} Foglalkozás: Napszámos. +
1766.11.6. Oberschwandorf ^{2.)}

Kapcsolódási pont: oo 1727.5.9. Oberschwandorf ^{3.)}

DULER, Agatha

* 1704.1.20. Neuhausen ob Eck-Schwandorf. ^{4.)} +1773.6.18. Oberschwandorf. ^{5.)}

Gyermekeik:

1. Jakob (BRUGGNER) *1727.10.16. Oberschwandorf.
Kapcsolódási pont: oo 1753.5.24. Oberschwandorf
Ursula **STENGELIN**
2. Moritz * 1728.9.21. ^{6.)}
3. Martha * 1730.1.17. ^{8.)}
4. Moritz * 1732.3.4. Oberschwandorf ^{10.)}
5. Josef * 1733.7.23. Oberschwandorf +1794.7.18. uo.
6. Magdalena * 1735.6.25. Oberschwandorf ^{12.)}
7. Maria * 1736.11.15. Oberschwandorf
8. Ursula * 1738.10.20. Oberschw. ^{14.)}. +1766.4.4. Oberschw.
9. Johannes * 1741.1.31. Oberschwandorf ^{16.)}
10. Josef * 1743.11.29. Oberschwandorf ^{18.)}

Forrás: 1.)-19.) OSB Schwandorf

BRUCKNER (BRUGGNER) , Jakob

Szülők: B., Jakob u. DULER, Agatha

* 1727.10.16. Oberschwandorf. ^{1.)} + 1790.8.19. Psztiván. ^{2.)}

Kapcsolódási pont: oo 1753.5.24. Oberschwandorf ^{3.)}

STENGELIN, Ursula

* 1735 Mainwangen. ^{4.)} + 1806.1.6. Psztiván. ^{5.)}

< 1753-ban családjával Mo.-ra vándorol ki>

Gyermekeik:

1. Gertrud * 1753.10.13. Ppvár. ^{6.)}
2. Theresia * 1756.6.2. Psztiván ^{8.)} Ker.szül.: Gertrud

Brandhuber + Johann Gabeli.

3. Anna Maria * 1758.10.13. Psztiván. ^{10.)} Ker.szül.: Johann

Gihl + Anna Maria Rohrer.

4. Johann (BRUGGNER) * 1761.8.27. Psztiván. Kapcsolódási
pont: oo 1785.6.29. Psztiván, Barbara **ZIEGLER (0115)**

Forrás: 1.) OSB Schwdf. 2.) OFB Pvvár. 3.) OSB Schwdf 4.) OSB Schwdf 5.)-11).

BRUCKNER (PRUGNER) , Johann Szülők: B., Jakob u. STENGELIN, Ursula

* 1761.8.27. Psztiván. ^{1.)} + 1806.5.24. Psztiván.

Kapcsolódási pont: oo 1785.6.29. Psztiván. ^{2.)} Tanú: Josef Fiel + Martin Brandhuber A család lakóhelye: 1787 Nr. 118 Pvvár. ^{3.)}

ZIEGLER, Barbara

* 1767.6.20. Pvvár. + 1806.6.14. Pvvár.

<Szülők Johann Ziegler + Maria Juditha Weller>

Gyermekeik:

1. Johann * 1786.7.20. Pvvár. ^{4.)}

2. Josef * 1787.11.23. Pvvár. ^{6.)} Ker.szül.: Johann Merk + Barbara Scheller. + 1789.1.5. Pvvár.

3. Barbara * 1789.11.26. Pvvár. ^{8.)} Ker.szül.: uazok, Pvvár. + 1790.4.10. Pvvár.

4. Josef * 1791.4.11. Pvvár. ^{10.)} Ker.szül.: uazok, Pvvár. + 1791.4.17. Pvvár. ^{12.)}

5. Anna Maria * 1792.5.18. Pvvár. ^{13.)}

6. Josef * 1795.5.25. Pvvár.

7. Georg (PRUKNER, PRUCKNER) * 1797.4.11. Pvvár. I. Kapcsolódási pont: mit Anna **SCHMIDTHAMMER** Tanú: Mathias KAINER II. Kapcsolódási pont: mit Eva **RINGLER**

8. Barbara * 1799.5.24. Pvvár. ^{15.)} Ker.szül.: Barbara Scheller + Josef Halmschlager Pvvár.

9. Mathias * 1802.2.1. Pvvár. ^{17.)} Ker.szül.: Barbara Scheller + Josef Halmschlager Pvvár. + 1803.2.13. Pvvár.

10. Eva * 1803.2.2. Pvvár. ^{19.)} + 1803.2.2. Pvvár.

11. Jakob * 1804.4.9. Pvvár. ^{21.)} Ker.szül.: Barbara Scheller + Josef Halmschlager Pvvár. + 1804.4.17. Pvvár.

Forrás: 1.)-22.) OFB Pvvár

BRUCKNER (PRUKNER, PRUCKNER) , Georg Szülők: B., Johann u. ZIEGLER, Barbara

* 1797.4.11. Pvvár. ^{1.)} Ker.szül.: Barbara Scheller + Josef

Halmschlager Pvvár. Foglalkozás: 1846 házas zsellér/Kleinhäusler, 1847 zseller, 1851 földes gazda/Grundbauer, 1853 kisházás/Kleinhäusler. Lakóhely: 1873 No.162. + 1873.5.30.

I. Kapcsolódási pont:

oo 1821.2.1. Solymár. Tanú: Josef Halmschlager aus Pvvár. Tanú: Mathias KAINER

SCHMIDTHAMMER, Anna

* 1796 kb. + 1834

Gyermekeik:

1. Martin * 1822.2.3. Solymár.

Kapcsolódási pont: oo 1854.5.30. Solymár Eva **FELLER**

2. Anna * 1824 kb. + 1827.1.6. 3 Évesen

II. Kapcsolódási pont: oo 1833 vor. A család lakóhelye: 1853 No.108 Solymár. 1873 No. 162 Solymár.

RINGLER, Eva

* 1811 kb. + 1877.7.9. 66 évesen Solymár

Gyermekeik:

1. Josef * 1834.8.31. Solymár Ker.szül.: Martin SCHOKATZ; Anna Maria SCHELLHORN, + 24.09.1834 Solymár

2. Stefan * 1835.2.20. Solymár Ker.szül.: Ua. +1835.12.26. uo.

3. Josef * 1838.1.27. Solymár Ker.szül.: Ua. +1838.2.5. uo.

4. Georg * 1838.1.27. Solymár. Ker.szül.: Ua. + 1838.3.4. uo.

5. Maria * 1839.8.20. Solymár Ker.szül.: Ua. + 1839.10.2. uo.

6. Josef * 1840.10.18. Solymár Ker.szül.: Ua. + 1843.1.27 uo.

7. Anna * 1843.1.18. Solymár Ker.szül.: Ua. + 1843.1.27. uo.

8. Anna * 1844.3.31. Solymár Ker.szül.: Martin

SCHOKATZ; Anna Maria. + 1844.5.26. Solymár.

9. Maria * 1844.3.31. Solymár Ker.szül.: Ua. * 1804 kb.

(1364). + 1844.9.29. Annaként írva, Solymár

10. Stefan * 1846.8.4. Solymár Ker.szül.: Ua. + 1847.3.19. uo.

11. Eva * 1847.9.16. Solymár Ker.szül.: Ua.

12. Josef * 1850.10.6. Solymár Ker.szül.: Ua. + 1923.1.28. uo.

13. Maria * 1853.5.31. Solymár Ker.szül.: Ua.. + 1853.11.1. uo.

Forrás: 1.) OFB Pvvár.

BRUCKNER, Martin Szülők: B., Georg u. SCHMIDTHAMMER, Anna

* 1822.2.3. Solymár. Ker.szül.: Martin SCHOKATZ; Anna Maria SCHELLHORN Foglalkozás: 1828 domiciliatus/házás, 1853 kisházás, 1855 inquilinus/kisházás. Lakóhely: No.208 Solymár
Kapcsolódási pont: oo 1854.5.30. Solymár Tanú: Josef RINGLER
Andreas DAUNER A család lakóhelye: 1853-1859 No.150 Solymár
1855 No.185 Solymár.

FELLER, Eva

* 1834 kb. Lakóhely: No.295 Solymár + 1893.4.13. 62 Évesen
Solymár

Gyermekeik:

1. Maria (PRUKNER) * 1853.8.8. Solymár Kapcsolódási
pont: oo 1874.8.19. Solymár mit Michael **PFEIFER**

2. Rosalia * 1855.11.26. Solymár Ker.szül.: Stefan APPEL;
Rosalia FOLLATH

3. Michael (PRUKNER) * 1859.9.15. Solymár Kapcsolódási
pont: oo 17.05.1882 Solymár mit Kunigunda "Gunda" **MILBICH**

BRUCKNER (PRUKNER) , Michael Szülők: B., Martin u. FELLER, Eva
* 1859.9.15. Solymár. Ker.szül.: Stefan APPEL; Rosalia FOLLATH
Lakóhelye: 1881 No.175 Solymár, 1925 Karacsonyi ut 212 Solymár
+ 1925.7.14. Solymár.

Kapcsolódási pont: oo 1882.5.17. Solymár Tanú: Martin TALLER ;
Stefan APPEL A család lakóhelye: 1884 No. 174 Solymár. 1888 No.
181 Solymár 1891-1893 no.195 Solymár. 1899 No. 212 Solymár.
MILBICH, Kunigunda "Gunda", Szülők: M., Josef u. POSOVSKY,
Theresia

* 1862.2.2. Solymár Ker.szül.: Martin TALLER; Kunigunda Lakóhely:
1881 No.181 Solymár + 1945.4.28. 83 évesen Solymár

Gyermekeik:

1. Mathias * 1884.5.9. Solymár Kapcsolódási pont:
oo 1907.6.19. Solymár, Anna **TALLER (0119)**

2. Michael * 1888.12.25. Solymár Ker.szül.: Thomas Wenzel
(Veczel) özv. + 1890.8.8. Solymár.

3. Rosalia * 1891.11.26. Solymár Ker.szül.: Thomas Wenzel
& Rosalia Blum. + 1891.11.26. Solymár.

4. Theresia * 1893.10.10. Solymár Ker.szül.: uazok

5. Michael * 1899.9.18. Solymár Ker.szül.: Michael Pfeifer &

Anna Dauner. + 1900.10.16. Solymár.

GABELI (GABELE), Andreas ^{1.)} Szülők: G., Johannes és MAYER, Maria

* 1681.11.16. in Neuhausen ob Eck-Oberschwandorf ^{2.)}, * 1763.2.8.

Oberschwandorf ^{3.)} Foglalkozás: cipész ^{4.)}.

I. Kapcsolódási pont: oo 1707.7.3. Neuhausen ob Eck-Oberschwandorf ^{5.)}

KOLLER (KOHLENER), Maria ^{6.)} Szülők: K., Konrad és FUX, Barbara

* 1687.9.7. Oberschwandorf ^{7.)}, + 1746.11.18. in Neuhausen ob Eck-Unterschwandorf ^{8.)}

Gyermekeik::

1. Sabine, ker. 1708 Neuhausen ob Eck-Schwandorf ^{9.)} <az anyakönyv ezen a helyen megrongálódott.>.

2. Anna Maria * 1710.2.4. in Neuhausen ob Eck-Ober-Schwandorf < Adolf Seifert forrása szerint a születési dátum 1710.1.4.-ként van megadva!>

^{10.)} ker. 1710.2.4. Neuhausen ob Eck-Schwandorf ^{11.)}. + 1771.11.12.

Pilisszentiván, <a születési neve 1753.11.6-án a keresztszülő nevénel>

oo mit Mathias **MARTIN**

3. Hilarius (GABELE) * 1712.2.19. Oberschwandorf ^{12.)} < Adolf Seifert forrásában a dátum 1712.1.14.!> ker. 1712.2.19. Neuhausen ob Eck-Schwandorf ^{13.)}

4. Helena (GABELE) * 1714.8.8. Oberschwandorf ^{14.)}

oo 1742.1.7. Oberschwandorf, Alban **KELLHOFER**

5. Johann Georg (GABELE) * 1716.1.10. Oberschwandorf ^{15.)}

ker. 1716.1.10. Oberschwandorf ^{16.)} < Adolf Seifert forrásában a születési dátum 1714.8.18.!>.

6. Ursula (GABELE) * 1718.5.15. Oberschwandorf ^{17.)} < Adolf Seifert forrásában a kereszteleési dátum 1718.4.17.!> ker. 1718.5.15.

Neuhausen ob Eck-Schwandorf ^{18.)}.

7. Barbara (GABLER) * 17213.11. Oberschwandorf < Adolf Seifert forrásában a dátum 1721.2.19.!> ^{19.)} ker. 17213.11. Oberschw. ^{20.)}

+ 1790.7.23. Pilisszentiván, I. Kapcsolódási pont: oo 1753.1.8.

Pilisszentiván, Tanúk: Michael KUGLER; Mathias MARTIN

Michael **KNECHT** szül. kb. 1721, megh. 1771.12.19. Pilisszentiván

II. Kapcsolódási pont: oo 1772.1.30. Pilisszentiván Tanúk: Johann

GABELI; Michael FÖRDERER;

Peter **SEMMLER** * kb. 1743, Gest. megh. 1803.10.30. Pilisszentiván

Foglalkozás: cipész,

8. Boniwald * 12.04.1723.4.12. Oberschwandorf < *Adolf Seifert forrásában a keresztelés dátuma 1723.3.14.!>*^{21.)} ker.. 1723.4.12. Oberschwandorf^{22. 23.} Ker.szül: Johann Georg Klett, Anna Maria Steffan (nem beilleszthető) <*a keresztelési bejegyzés szerint a keresztnéve "Wunibald".>* Foglalkozás: 1745.3.5. cipész Pilisvörösváron, Kapcsolódási pont: oo 1745.3.2. Pilisvörösvár <*"Mindketten Svábföldről".>*, Tanúk: Jakob KOCH; Martin REBHOLTZ Geb.; Katharina **REBHOLTZ** Lakóhely: Bingen-Hitzkofen.
9. Johann * 1726.11.5. Oberschwandorf < *Adolf Seifert forrásában a keresztelés dátuma 1726.10.28.!>*^{24.)} ker. 1726.11.5. in Neuhausen ob Eck-Schwandorf^{25.)} + 1775.8.24. Pilisszentiván; Foglalkozás: 1755.5.10. - 1770.1.11. colonus Pilisszentivánon Incola: 1756.6.2.- 1762.8.23. Pilisszentivánon, Házasság: oo 1753.11.6. Pilisszentiván, Tanúk: Mathias MARTIN; Michael EHLHOFFER Gertrud **BRANDHUBER** * kb.. 1726 +1788.11.13. Pilisszentiván.
10. Agatha * 13.09.1729 in Neuhausen ob Eck-Oberschwandorf^{26.)}
II. Kapcsolódási pont: oo1748.11.25. Oberschwandorf^{27.)}
FUTTERKNECHT, Katharina (rk)
* 1693.8.23. Oberschwandorf^{28.)}, * 07.12.1771 in Neuhausen ob Eck-Oberschwandorf^{29.)}

Forrás: 1.) Seifert Auswanderungen 2.)-5.) OFB Schwandorf 155. old, 6.), 9.), 11.) 13.), 16.), 18.), 20.), 22.), 25.) Seifert Auswanderungen 7.)-10.), 12.), 14.)-15.), 17.), 19.), 21.), 23.) -24.), 26.) -29.) OFB Schwandorf 155. old.,

GABELI, Johann

* 1726.11.5. Oberschwandorf^{1.)} + 1775.8.24. Psztiván^{2.)}

Kapcsolódási pont: oo 1753.11.6. Psztiván-^{3.)} Tanú: Mathias Martin + Michael Ehlhoffer

BRANDHUBER, Gertrud

* 1726 kb.^{4.)} + 1788.11.13. Psztiván

Gyermekeik:

1. Johann Michael * 1755.5.10. Psztiván I. Kapcsolódási pont: mit Anna Maria **PELTZER (0337)** II. Kapcsolódási pont: mit Eva **SCHELLER (0337)**

2. Johann Martin * 1757.9.19. Psztiván Ker.szül.: Martin Amann & Magdalena Bock.

3. Johann Martin * 1758.8.31. Psztiván Kapcsolódási pont: oo

1781.2.8. Psztiván mit Anna Maria **ZIEGLER (0336)**

4. Johann * 1766.7.17. Psztiván ^{5.)}. + 1826.5.8. Psztiván

Forrás: 1.) OSB Schwdf. 2.) OFB Pvvár. 3.) OSB Schwdf 4.) OFB Pvvár. 5.) -6.) OFB Pvvár.

GABELI, JohannMartin, Szülők: G.Johann - BRANDHUBER, Gertrud
* 1758.8.31. Psztiván

Kapcsolódási pont: oo 1781.2.8. Psztiván Tanú: Gregor Strobelberger +
Johann Georg Weiss

ZIEGLER, Anna Maria

* 17631.26. Psztiván

< Johann Ziegler & Maria Juditha Weller lánya, Pilisszentivan >

Gyermekeik:

1. Marianna * 1781.12.27. Psztiván + 1783.2.24. Psztiván

2. Katharina * 1783.10.29. Psztiván

3. Anton * 1785.8.28. Psztiván + 1785.9.4. Psztiván

4. Marianna * 1786.11.6. Psztiván. + 1802.1.12. Psztiván

5. Johann Baptist * 1789.6.16. Psztiván

6. Anna Maria * 1791.5.17. Psztiván

7. Lorenz * 1793.8.3. Psztiván + 1793.8.16. Psztiván

8. Anton * 1795.2.10. Psztiván + 1795.7.29. Psztiván

9. Anton (GABELLA, GABLI) * 1796.5.28. Psztiván

Kapcsolódási pont: oo 1817.5.28. Solymár, Theresia **PRONAUER**
(0332)

10. Jakob keresztelve 1798.7.25. Psztiván

11. Martin * 1801.5.6. Psztiván + 1808.4.17. Psztiván

12. Ferdinand (GABELY) * 1804.10.17. Psztiván

Kapcsolódási pont: oo? Anna **HALUPKA**

13. Marianna * 1808.1.13. Psztiván

Forrás: [OFB Pvvár]

GABELI (GABELY) , Ferdinand Szülők: G., Johann Martin u.

ZIEGLER, Anna Maria

* 1804.10.17. Psztiván Ker.szül.: Anton Puck + Marianna Großmuck.

Foglalkozás: 1844 kis gazda Lakóhely: 1869 No.131. + 13.08.1869

Solymár < halotti bejegyzés Szentivánon >

Kapcsolódási pont:oo?. A család lakóhelye: 1855-1869 No. 131

Solymár.

HALUPKA (HALLUCH) , Anna

* kb. 1814 + 1844.5.9. 30 évesen Solymár

Gyermekeik:

1. Rosalia * 1836.5.27. Solymár Ker.szül.: Josef POSOVSZKY; Rosalia POSOVSZKY. + 1836.6.29. Solymár.

2. Johann * 1837.5.16. Solymár Ker.szül.: Josef POSOVSZKY; Rosalia POSOVSZKY. + 1855.6.25. Solymár.

3. Rosalia * 1838.8.19. Solymár Ker.szül.: Josef POSOVSZKY + 1838.8.25. Solymár

4. Barbara (GABELY) * 1840.3.23. Solymár I. Kapcsolódási pont: házasságon kívül NN-nel NN II. Kapcsolódási pont: Martin **MILBICH** Tanú: Stefan SEIDLER; Josef POSOVSZKY

5. Martin * 1841.11.10. Solymár Kapcsolódási pont: oo 1863.2.19. Solymár, Maria **MILBICH**

6. Maria * 1843.8.31. Solymár Ker.szül.: Josef POSOVSZKY + 1844.6.28. 3/4 évesen Solymár <halotti bejegyzésben Anna! >

GABELI, Martin Szülők: G., Ferdinand u. HALUPKA, Anna

* 1841.11.10. Solymár. Ker.szül.: Josef POSOVSZKY; Barbara DAUNER Lakóhely: 1863 No.131 Solymár

Kapcsolódási pont: oo 1863.2.19. Solymár Tanú: Josef HALUPKA Mathias SCHOKATZ A család lakóhelye: 1864 No.145

MILBICH, Maria Szülők: M., Johann u. RINGLER, Anna Maria

* 1843.10.27. Solymár. Ker.szül.: Mathias SCHOKATZ; Anna Maria **MILBICH** Lakóhely: 1863 No. 179 Solymár

Gyermekeik:

1. Anna * 1864.11.14. Solymár Kapcsolódási pont: oo 1886.6.8. Solymár, Josef **MILBICH**

2. Barbara * 1871.6.18. Solymár Ker.szül.: Johann SCHOKATZ; Katharina RINGLER

MILBICH, Josef

* kb. 1826 . Foglalkozás: 1848 teljes gazda/Grundbauer + 1905.8.5. 78 évesen Solymáron

Háznév "Wäinzl

Kapcsolódási pont: oo 1848.2.9. Solymár Tanú: Thomas TALLER Andreas DAUNER A család lakóhelye: 1853-1872 No.163 Solymár

POSOVSZKY (POSCHOVSKY), Theresia Szülők: P., Martin u. JOHN, Kunigunda

* 1828.12.9. Solymár. Ker.szül.: Stefan PENHACKER; Elisabeth

Pfeifer + 1879.6.18. Solymár

<Josef Milbich BENŐSÜLT A Posovszky-féle 163. számú házba. 1877. ápr. 9-én a Milbich/Posovszki házaspár adóslevéllel nagyobb összegű pénzkölcsönt vesz fel amiért a.163. számú házzal és szőlővel áll helyt. Vélhetően ebből lett a 181. számú ingatlan véve>

Gyermekeik:

1. Maria * 1849.8.14. Solymár Ker.szül.: Martin TALLER;
Kunigunda PENHACKER + 1849.9.12. Solymár.

2. Martin * 1853.9.24. Solymár Kapcsolódási pont:
oo1876.2.23. Solymár, Barbara **PFEIFER**

3. Katharina * 1855.10.17. Solymár Ker.szül.: Ua.
+ 1858.2.14. Solymár.

4. Andreas * 1857.11.30. Solymár. Ker.szül.: Ua. Lakóhely:
1858 No.166 Solymár. + 1858.5.10. Solymár

5. Theresia * 1859.4.9. Solymár Ker.szül.: ua. +1859.10.15.
Solymár.

6. Kunigunda "Gunda" * 1862.2.2 Solymár. Kapcsolódási
pont: oo 1882.5.17. Solymár, Michael **BRUCKNER**

7. Josef * 1864.5.4. Solymár Kapcsolódási pont:
oo 1886.6.8. Solymár, Anna **GABELI**

8. Theresia * 1867.10.3. Solymár Ker.szül.: ua.

9. Johann * 1870.6.26. Solymár Ker.szül.: Martin ua.
+1870.6.27. Solymár

10. Anna * 1872,2,17, Solymár
Kapcsolódási pont: oo? Bernhard **HELLBRAND**

STEPBACHER, Johann

* Oberschwandorf ^{1.)}, Lakóhely: 1759 előtt Oberschwandorf ^{2.)}

Incola: 1759.11.5. Pilisszentiván

<ezidőszerint nem lehet konkrétan beilleszteni az ober-
schwandorfi Steppacher-családokba.>

I. Kapcsolódási pont: oo?

LÖFFLER, Susanna (rk)

* kb. 1729 + 1759.11.5. Pilisszentiván Lakóhely: 1759 előtt Neuhausen
ob Eck-Volkertsweiler ^{3.)}.

<"Johann Steppacher Oberschwandorfból, szegény, feleségével
Susanna Leifflerrel Volkertshausenből, engedély nélkül kivándorolt és
ezáltal polgárjogát elvesztette." (Forrás: OSB Schwdf 56. old.).>

II. Kapcsolódási pont: oo 1760.5.18. in Budapest-Óbuda

NN, Agatha

További családja: Mathias **PALMER**; 175.11.7.1 in Budapest-Óbuda,
Josef **BLANK**.

Forrás: **1.)** OFB Schwandorf **2.)** OFB Schwandorf **3.)** OFB Schwandorf

MÜLLER, (Müllherr) Georg Szülők M: Johannes u. Koller, Maria

* 1704.4.20. Oberschwandorf ^{1.)}, Lakóhely: 1745 Pilisszentiván ^{2.)}

<" 1743-ban feleségével, Cath. Kempterrel (14.05.1703) és 5
gyermekével kivándorol Magyarországra, miután házáat és kertjét 270 fl-
ért 37 fl levonása mellett." (Forrás: OSB Schwdf 55. old.)>.

Kapcsolódási pont: oo?

KEMPER (KEMPTNER; KENTHER), Katharina

* 1703.5.14. Neuhausen ob Eck-Schwandorf ^{3.)}, Lakóhely: 1745 in
Pilisszentiván ^{4.)}

A család lakóhelye: 1743 előtt Neuhausen ob Eck-Schwandorf

Gyermekeik:

1. Felicitas (MILLNER) * 1727.11.23. Oberschwandorf ^{5.)}

Foglalkozás: 1747 szolgáló Pilisszentivánon,
<szolgáló Martin Metzgernél.> ^{6.)7.)}

2. Johannes *1729.2.8. Oberschwandorf ^{8.)}

3. Maria *12.02.1730 Oberschwandorf ^{9.)}

4. Leonhard *05.11.1731 Oberschwandorf ^{10.)}

5. Susanna *26.10.1733 Oberschwandorf ^{11.)}

6. Fidelis *05.03.1735 Oberschwandorf ^{12.)}

7. Johann *10.04.1737 Oberschwandorf ^{13.)}

8. Mathias *. kb. 1738 nem világos, ki ő, mert születéséről
nincs bejegyzés ^{14.)}

9. Balthasar *1742.1.4. Oberschwandorf ^{15.)}

Forrás: **1.)** OFB Schwandorf, **2.)** Konskription 1745, **3.)** OFB Schwandorf, **4.)**
Konskription 1745, **5.)** OFB Schwandorf, **6.)** Konskription 1745, **7.)**
Konskription 1745, **8.)** -**13.)** OFB Schwandorf, **14.)** Konskription 1745, **15.)**
OFB Schwandorf,

JÄGER (JEGER), Mathias Szülők: J., Peter és KARRER, Susanna

* 1720.12.25. Oberschwandorf ^{1.)2.)}, Foglalkozás: am 16.09.1745.9.16-
án colonus Pilisszentivánon

Kapcsolódási pont: oo 1744.2.17. Oberschwandorf ^{3.)}

STAUB, Katharina Szülők: S. Franz Josef Anton és JÄGER, Franziska * 1722.8.1. Oberschwandorf ^{4.) 5.)}.

<"1744-ben Mo.-ra vándorol" (Forrás: *Ortssippenbuch Schwandorf* 213. old.). "A nőtlen Matth. Jäger a hajadon Cath. Staub-bal (01.08.1722), későbbi feleségével Mo.-ra vándorol ki. Vagyona: a férfinék 10 fl útipéNZ, a nőnek 32 fl." Forrás: *OSB Schwdf* 55. old).>

Gyermekek:

1. Maria Eva * 1745.9.16. Pilisszentiván Keresztszülők: Johann Georg HABER; Apollonia KÖBER

Forrás: **1.)** Konskription 1745, **2.)** OFB Schwandorf Seite: 213, **3.)** OFB Schwandorf 213. old., **4.)** Konskription 1745, **5.)** OFB Schwandorf 213. old.,

Források:

- Ortssippenbuch Schwandorf mit seinen Teilorten Unterschwandorf, Holzach, Volkertsweiler, Kreis Stockach 1650 - 1945 von **Hans-Georg Stritzel**
- Ortsfamilienbuch Pilisvörösvár-Pilisszentiván 1693-1811 von **Rudolf Keszler**
- **Adolf Seifert** +
- Schwandorf Neue Beiträge zur Geschichte und Gegenwart Herausgeber Gemeinde Neuhausen ob Eck mit Beiträgen von **Heinrich Bastuck** und **Hans-Joachim Schuster**
- Auswanderungen aus Oberschwaben im 17. Und 18. Jhd. **Werner Hacker**
- Meine Gewährsleute im Ofner Bergland in Ungarn **Eugen Bonomi**
- anyakönyv Óbuda/Altófen
- anyakönyv Solymár

Az újságba a fordításokat készítették:

*Bakonyi Andrea, Harsch Gyuláné, Amrein Ilona, Krasz Margit,
Görög János, Petz Gábor, Pencz Kornél*

Elisch Jánosné Draxler Erzsébet:

A Solymári Kitelepítés 70. évfordulója közeledtével szeretnék megemlékezni egy családról akiknek, a több mint 550 solymári családhoz hasonlóan 1946 áprilisában derékba tört az addigi élete.

1)

Ha százszor elzavarnak, én százegyszer is visszajövök.

Kaposvári Ferencné Reisinger Teréz mesélte el a kálváriájukat, amit a bátyjával és édesanyjával kellett megélniük 1946-ban. Habár Teréz csak 2 éves, bátyja János 5 éves volt abban az időben ezért ők nem sokra emlékeznek, de édesanyjuk Reisinger Kurtné Ludvig Teréz nagyon sokszor mesélte el nekik a kitelepítés, és a haza szökésük körülményeit.

Reisinger Kurtné Ludvig Terézia 1919-ben született Solymáron négyen voltak testvérek. Apja Ludvig Mihály csősz és mezőőr volt a község háza alkalmazásában. Ludvig Teréz a kitelepítéskor már özvegy volt, férje Reisinger Kurt a magyar hadsereg katonájaként esett el Kolozsvár mellett 1944 szeptember 22.-én és a Házsongárdi temető magyar hősök parcellájába lett eltemetve. Teréz lánya, aki 1944 október 14. jött a világra már nem ismerhette meg édesapját.

Reisinger Kurt 1905-ben született Németországban édesapja Reisinger József Alajos óbudai születésű kazánkovács kiment Németországba dolgozni, és ott megnősült nyolc gyermeke közül három nőtt fel: Kurt, Emma és József. A család visszaköltözött Óbudára ahol Kurt kitanulta a kelmefestő és vegytisztító mesterséget és a Goldberger gyárban dolgozott. Egy solymári munkatársa hívta jöjjön el egy bálba itt ismerkedett meg Ludvig Teréziával, akivel 1939-ben összeházasodtak. A Ludvig szülők Madách utcai házában laktak. Öt boldog évet tölthettek el egymással, de közbeszólt a háború. János fiúk 1940-ben született, neki még jutott édesapja szeretetéből.

Reisingerné Ludvig Teréz és két gyermeke a solymári lakosokból álló első és második transzportba nem kerültek be, ezért már kezdtek abba reménykedni, hogy itthon maradhatnak, amikor májusban a solymári állomásról induló Ürömi és Pilisborosjenői kitelepítettekhez kellett csatlakozniuk a kis batyujukkal.

Több napi gyötrelmes utazás után érkezett meg a vonat a Németország, Öhringenbe, ahol szétosztották őket az ott várakozó gazdálkodók között, akik munkára alkalmas embereket kerestek. Ludvig Teréz után, látva a két kiskorú gyermekét, nem kapkodtak a munkaadók, így egy kocsmá padlásszobájában kaptak szállást. Csak alkalmi munkákat tudott vállalni, akkor, amikor valakire rábízhatta gyermekeit. A háború sújtotta romos országban nem volt elég élelmiszer, ezért jegyre lehetett az alap élelmiszereket kapni, amit havonta adtak mindenkinek. Egyszer valaki ellopta Teréztől az élelmiszerjegyét és így, egy hónapig a Parókiáról kaptak ennielőt. A Német hatóságokhoz fordult segélyért, akik azt mondták neki, hogy a maga férje a magyar hadsereg katonájaként esett el a Magyar államnak kell segélyt adni a részére. Mivel ilyen helyzetben sehonnan sem várhatott segítséget elhatározta, hogy bármi áron is, de elindul, hazafelé mert otthon vannak a szülei, akikre számíthat. 1947 január közepén csikorgó hidegben térdig érő hóban elindult hazafelé karján a kislányával, a fia pedig mellette gyalogolt. Néha valaki felvette őket szekérre, vagy rövidebb távokat vonattal is tudtak utazni. Élelmiszert a hátán vitte, hiszen nem tudhatta meddig tart az út. Egy solymári özvegyasszony és a lánya is csatlakozott hozzájuk. A Magyar határt Levélnél lépték át ahol egy befagyott patakba lépve az beszakadt és térdig vizes lett a szoknyájuk, ami rögtön meg is fagyott. Az első házba bezörgettek, de ott éppen a rendőrök voltak, akik kérdezték, hogy hova mennek. Kivágták magukat azzal, hogy a férjeik itt katonák őket akarják meglátogatni, szerencsére papírokat nem kértek, tovább engedték őket. Egy másik háznál egy család befogadta őket megfürdették a gyerekeket meleg ételt adtak nekik és ágyban aludhattak. Solymárra érkezve a szülői házban nagy volt az öröm, hogy épségben hazajöttek. De sajnos rendszeresek voltak a razziák, amikor visszaszökött svábokat kerestek, ezért Teréznek nagyon sokszor a szénapadlason kellett aludni, mert mindig éjszaka jöttek a rendőrök. Egy alkalommal nem sikerült időben elbújni és ekkor elvitték a gyermekeivel együtt a Magyar határig ahol kitoloncolták őket. De visszajött és újra kezdődött a bujkálás. más alkalommal elfogták puskatussal többször hátba verték, és egy toloncházba vitték ahol borzalmas körülmények között tartották, ahol még patkányok is voltak. Majd elvitték a Magyar határig ahonnan ismét visszajött. Harmadik alkalommal megint éjjel jöttek és a gyermekeivel együtt autóba ültették őket, hogy a határra vigyék, de még Solymáron a Mátyás utcai kanyarban János fogta a kishűgát és kiugrottak az autóból. A rendőrök

nem álltak meg, hanem tovább mentek Pest felé. Szegény Teréz nem tudta élnék-e a gyerekei vagy nem. De a Gondviselő velük volt, mert nem lett semmi bajuk. Az egyik házból egy néni látta az esetet és bevitte a házba a gyerekeket. A rendőrségen a kihallgatáson már megismerték Terézt és az egyik tiszt kérdezte tőle, hogy hányszor fogunk még találkozni, ő pedig ezt válaszolta: ha százszor elzavarnak én százegyszer is vissza jövök. Volt a rendőrök között egy jobb érzésű, aki azt ajánlotta

Kép balra
Reisinger
Kurtné, Ludvig
Teréz a
gyermekeivel

neki, ha azt akarja, hogy vége legyen a zaklatásnak menjen hozzá egy magyar emberhez.

Elengedték Terézt, és akkor ő úgy döntött, hogy elmennek vidékre ezt a döntést gyermekei védelmében tette. Még ott is keresték, érdeklődtek utána. Ekkor hozzáment Jóó Józsefhez, akitől iker gyermekei születtek Mihály és Zsófia. Vissza költöztek Solymárra 1950-ben megszűntek a zaklatások.

Teréznek kitartó

szorgalma, becsületessége, családszeretete szép példa lehet a családja és mindannyiunk számára. Nagy szerencse, hogy ezt a különös életutat, a sok fájdalommal, és bánatással nem tartotta magában, hanem elmesélte gyermekeinek így mi is megtudhatjuk múltunk egy szeletét.

2.)

Ottliczky család

Ottliczky János 1895-ben született Solymáron, Taller Teréz, aki 1899-ben szintén itt született, 1920-ban házasodott össze a solymári templomban. Először az Ottliczky szülőknél laktak, majd 1923-ban építettek egy kis házat a Madách utca 16.-ban aminek a kertje a Terstyánszky útra végződött. Mezőgazdasággal foglalkoztak ők is, mint a szülei, és nagyszülei. Egy pár év múlva új vállalkozásba kezdtek a földművelés mellett, az egyik utcára nyíló szobából egy szatócsboltot alakítottak ki. Itt lehetett kapni méterárut, petróleumot, festéket, varráshoz szükséges dolgokat, kerti szerszámot, palavesszőt, fűzetet, pudingport, tojásport, citrompótlót, és még nagyon sok apró dolgot, amit házilag nem lehetett előállítani. Az első gyermekük István 1921-ben született, majd 1923-ban Rozália következett, ő sajnos csecsemőkorban elhunyt. 1925-ben született Terézia. A szülők Ottliczky János és felesége szorgalmasan dolgoztak és takarékoskodtak, hogy földet vehessenek a gyermekeiknek, ami felnőtt korban az anyagi biztonságot jelentheti nekik. Mind a két gyermek igen jó tanuló volt az iskolában. István különösen, így ő tovább ment középiskolába, Esztergomba ahol irgalmas nővérek tanítottak, a Szent Anna Otthon bentlakásos diákja volt. Otthonról hozott vallásosságát még jobban elmélyítette az iskola légköre. Mikor leérettségizett, elszegődött kereskedő tanoncnak Óbudára Prósz István nagykereskedőhöz, négy év után, mikor végzett az otthoni üzletbe állt be dolgozni, hiszen apja már nagyon várta a segítséget. Terézia is otthon segített az üzletben, ami egyre jobban ment, és mivel méterárut is tartottak neki volt mindig először ruhája az új anyagból, így mindig csinosan járt. Idővel eladó sorba került, udvarlója Elish János, szakmabeli volt, kereskedő végzettséggel. Elish János 1921-ben született Solymáron szülei id. Elish János és Posovszky Anna. Nagypapája Elish Jakab kovácmester volt a faluban. Id. Elish János bányakovács volt a Pilisszentiváni bányában majd élete derekán villanyszámlás lett Solymáron. Ifj. Elish János a solymári iskolában öt évet végzett végig kitűnő tanuló volt, így az óbudai Polgári iskola második osztályában kezdhetett. Sikeresen elvégezte az iskolát, ekkor 15 éves volt, kereskedő szeretett volna lenni ezért elszegődött tanoncnak Óbudára Prósz István üzletébe, ahol Ottliczky István is éppen tanonc volt. Négy év után megkapta a Kereskedői Bizonyítványt és munkába

állhatott a főnökénél, mint segéd. A solymári színjátszó kör aktív tagja volt több darabban is szerepelt. 1942-ben behívták katonának, és 1945-ig tényleges frontszolgálatot teljesített. 1945 márciusától szeptemberig orosz fogságban volt. Hazatérve családalapításra gondolva feleségül kérte választottját Ottliczky Teréziát. 1946 elején már lehetett hallani a

Kép jobbra

Elisch János feleségével sz. Ottliczky Teréziával. Ottliczky és fiukkal, Jánossal

Kép lent

A kitelepített Ottliczky-család 1948-ban Németországban

kitelepítésről ezért március 5. egy keddi napon összeházasodtak, ők voltak az utolsó pár akit Hufnagel Ferenc plébános Solymáron összeadott. A Madách utca 16-ban laktak az Ottliczky szülőknél.

Áprilisban bekövetkezett, amitől tartottak Ottliczky Jánosnak 51 évesen, feleségének Taller Teréznek 46 évesen, és fiúknak, Istvánnak 25 évesen kellett elhagynia szülőházát, faluját, és hazáját. Nehéz szívvel búcsúztak

el Teréziától, csak az volt az egyetlen vigaszuk, hogy a házukban a lányuk és férje lakik nem pedig egy idegen család.

A kitelepített Ottliczky család Friedrichstalban kapott szükséglakást, majd saját házat kezdtek el építeni. Ottliczky János sajnos korán, 1952-ben elhunyt. Fia István 1953-ban megnősült egy solymári lányt Gruber Teréziát vette feleségül. 1957-ben született Michael fiúk. 1966-ban a nagymama is meghalt Taller Teréz. Ottliczky István sűrűn betegeskedett, majd 1977-ben ő is elhunyt. Fia Michael 1992-ben megnősült Hedvig Glöckelt vette feleségül, 1994-ben született Dániel fiúk, aki tovább viszi az Ottliczky nevet.

A Solymáron maradt Terézia és férje Elisch János nem vezethette tovább a boltot, bekellett zárni. Elisch Jánosnak új munka után kellett nézni így került Újpestre a Ganz Hajógyárba vasöntőnek, ahova már többen is jártak Solymárról. Lassan kezdtek megnyugodni, Terézia gyermeket várt, ami új reménnyel töltötte el őket. Ekkor jött egy újabb csapás 1947 nyarán kaptak egy értesítést, hogy hagyják el azonnal a házat, mert arra egy másik családnak van szüksége. Teréz ekkor volt a nyolcadik hónapban és egyedül volt otthon, nem értette az egészet, de elkezdett csomagolni. Mire férje hazajött a gyárból a legszükségesebb dolgok már ládában voltak. Az új lakók már ott vártak arra, hogy beköltözhessenek. Hiába kérték őket, hogy hadd maradhassanak legalább a nyári konyhában, nem engedték, menniük kellett. Annyit vihettek magukkal amennyi egy lovas kocsira felfért: ágy, szekrény, asztal, szék, némi ruhanemű, ágynemű, konyhafelszerelés, és kevés élelmiszer. Hirtelen nem is tudták hova menjenek, a szembe szomszédban lakó Varga család fogadta be őket addig, amíg találnak albérletet. Pár nap múlva sikerült egy József utcai házban találni üres szobát. Itt született július 28. az egészséges János fiúk, de sajnos az átélt sokk, és izgalom hatására Terézia lebénult a fél oldalára. Nagyon nehéz hónapok következtek, a rokonok és jó szomszédok mind segítettek, hogy az édesanya felépüljön. 1950-ben tovább költözött a család a Bajcsy utcába a Follát családhoz, majd 1951-ben a Szabadság utcában lakhattak. 1955-ben költöztek az Erdő utcába. Terézia fiatal szervezete és az akaratereje segítségével felépült, de sajnos az írást és olvasást már nem tudta újra tanulni. János fiúk már két évesen járt óvodába, hogy a szülők dolgozni tudjanak menni. Elisch János a Ganz Hajógyárban kitanulta a vasöntő szakmát és ott dolgozott 1973-ig, amikor infarktust kapott és leszálalékolták, majd nyugdíjazták. Felesége Terézia napszámosként dolgozott solymári gazdáknál, és mellette még Pestre is

járt családokhoz takarítani. Volt egy gyümölcsös kertjük, amit nem vettek el tőlük, ide ültettek 2000 bokor ribizlit ennek a termését értékesítették. Ez úgy történt, hogy mikor beérett a ribizli egész nap szedték kosárba és este hazavitték, reggel korán a hátukon a teli kosarakkal legyalogoltak az Erdő utcából a Vasútállomásra, és az első vonattal beutaztak a városba Újpesten leszálltak és a piacra vitték ahol egy kofa átvette tőlük egyben az egészet. Majd hazajöttek és kezdődött előről, kb. egy hónapig tartott ez a ribizli szezon. Így, ilyen szorgalommal és sok munkával tudtak összespórolni annyi pénzt, hogy 14 év után saját házat tudtak felépíteni a Marczibányi utcában.

Ezt a történetet családon belül sem családon kívül nem mesélték, nem panaszkodtak, nem szidtak senkit, csak tették a dolgukat. Sokan élnek még a faluban azok közül, akik tanúi ennek a kornak és történetnek.

3)

Uram, add vissza Hazánkat

A második világháború borzalmai után az 1946-os kitelepítés volt az az esemény, ami a solymári családokat szétszakította egymástól. Ez történt a Judt családban is.

Judt Mátyás neve már az 1710-es adózók listáján is szerepelt, mint a falu bírása, tehát az első betelepülők között voltak a család ősei.

Id. Judt József 1885-ben született Solymáron, felesége Wenczel Mária 1886-ban szintén itt született. Hősök utca 12-ben laktak.

Gyermekeik: Magdolna (1907), József (1910), Mária (1912), Katalin (1916), Erzsébet (1919), Rozália (1921), Borbála (1923).

Id. Judt József bányász volt, 1934-ben változtatta nevét Jánosira.

Judt Magdolnát 1931-ben vette feleségül Keiner Jakab földműves, két fiuk született: János (1932) és József (1933) házuk Solymáron a Pacsirta utcában volt.

Ifj. Jánosi (Judt) József 1934-ben vette feleségül Pfeiffer Máriát három gyermekük született: József (1935), Mária (1937) ő sajnos 3 évesen elhunyt, Irma (1951). A szülői házban laktak Solymáron a Hősök utca 12-ben.

Jánosi (Judt) Máriát 1937-ben Okeli Mátyás kőműves vette feleségül három gyermekük született: Antal (1939), Mária (1941), Katalin (1944) Solymáron a Pilisszentiváni utca 8-ban laktak az Okeli szülőkkel.

Jánosi (Judt) Katalint 1939-ben Klupik József gyári munkás vette feleségül egy gyermekük született János (1942) Solymáron az Erzsébet királyné utca 9-ben laktak.

Jánosi (Judt) Erzsébetet 1946-ban vette feleségül Urányi (Unterreiner) Péter, aki kéményseprő volt Budapesten, és önkéntes tűzoltó Solymáron. Nem lehetett saját gyermekük ezért 1957-ben örökbe fogadták a két éves Juditot. Solymáron a Párkány utca 9-ben laktak az Urányi szülőkkel.

Jánosi (Judt) Rozáliát 1940-ben vette feleségül Schreiber József kovácssegéd két gyermekük született: József (1940) ő sajnos 10 hónaposan elhunyt, Teréz (1942). Solymáron a Hősök utca 65-ben laktak.

Jánosi (Judt) Borbálát 1946-ban Draxler Ferenc kőműves vette feleségül. Három gyermekük született: Ferenc (1948) Erzsébet (1950) György (1955). Solymáron, több helyen laktak albérletben.

1946 tavaszán már lehetett tudni, hogy kitelepítés lesz az emberek rettegve mentek a Községházára ahol a kifüggesztett névsoron keresték a nevüket. Aki rajta volt a listán már kezdhették csomagolni az asszonyok kenyeret sütöttek, zsírban lesütötték a húst és zsíros bödönben tették. Lisztet, babot, krumplit, hagymát tettek abba a ládába amit sebtiben tákoltak össze, hiszen nem tudhatták, hogy mennyi ideig lesznek úton. Be került még a ládába, ami igen fontos volt számukra a biblia vagy imakönyv, rózsafüzér, kisebb szentkép, családi fotók, iratok. Vittek magukkal még ruhaneműt és ágyneműt is.

Az első transzport április 18-án indult a solymári vasútállomásról és köztük volt Keiner Jakab, felesége Magdolna, és a két gyermekük. Schreiber Józsefné Rozália, és lánya Teréz, a férje hadifogságban volt. Klupik Józsefné Katalin, és fia János ők akkor már megkapták az értesítést, hogy Klupik József eltűnt a keleti fronton. (Katalin ezt nem tudta elhinni élete végéig várta vissza a férjét) A teherszállítóvagonokban hetekig gyötrődő embereket Schwäbisch-Hall és környékén osztották el. Mikor megérkeztek a városba a főterre terelték őket ahol már várták a környékről odaérkezett gazdálkodók, akik először kiválasztották azokat a családokat ahol férfi is volt, utána sor került az egyedül álló asszonyokra is gyerekekkel, nekik vagy hadifogoly volt a férje vagy hősi halott.

Keiner Jakab és családja hamar kapott szükséglakást, de a két asszony a két gyerekkel már nem, de Keiner né nem hagyta magára a testvéreit így ők is ott lakhattak velük egy Hochenberg nevű faluban, egy kőműves

házában. Nagyon szűkösön voltak egy szobában nyolcan aludtak és egy konyhán osztozkodtak. Keiner Jakab a helyi fűrészmalmokban dolgozott. Az asszonyok először a szállásadójuknak dolgoztak a gazdaságában, mikor látta, hogy milyen szorgalmasak adott nekik egy darab földet bérbe, amin már maguknak termelhettek zöldségek krumplit stb. Otthonról levélben kaptak paprika magot, amiből télen palántát neveltek és tavasszal kiültették, nagy szenzáció volt a magyar paprika.

1949-ben szabadult Schreiber József a hadifogságból és hazaérve Solymárra tudta meg, hogy családja ki lett telepítve. Azonnal utánuk indult és nagy volt a boldogság hogy újra együtt lehetnek. Kértek és kaptak is egy lakást Reinzbergben. A közeli gyárban helyezkedett Schreiber József. Ekkor már az asszonyok is gyárba dolgoztak, a gyerekek pedig iskolába jártak. Még eleinte abban reménykedtek, hogy hazajöhetnek, de idővel rájöttek, hogy ez már visszafordíthatatlan. Ekkor kezdték a jövőjüket Németországban megalapozni.

Keinerék 1960-ban vettek Grossaltdorfban egy házat és hívták a Schreiber és Klupik családot jöjjenek oda lakni, 1963-64-ben felépítették ők is a házukat és együtt volt megint a három testvér.

A második transzport április 23.-án indult amellyel Okeli Mátyásnak, és családjának kellett menni őket Karlsruh-ba vitték. A lebombázott városba nagy szükség volt kőművesre ezért Okeli Mátyás azonnal munkát kapott és egy kis lakást ahol meghúzhatták magukat. Később már jutott nagyobb lakás is, így ők ott maradtak a városban.

A testvérek között a nagy távolság ellenére nem szűnt meg a kapcsolat levelek útján mindig tudtak egymásról mindent.

Itthon maradt a szülői házban ifj. Jánosi József és özvegy édesanyja a még hajadon Borbálával. József nagyon jó asztalosmester volt bútoraik még ma is előkerülnek Solymáron. Nehéz volt az élet, mert a házkörül megtermelt gyümölcsből, zöldségből, élő állatból be kellett szolgáltatni az állam felé. Még egy újabb csapás érte a családot 1947 tavaszán kigyulladt a ház és benne égett a javításra hozott bútor és a sok faanyag, ami az új bútorhoz volt megvéve. A faluban tűz esetén mindenki segített az oltásban, de még a helyreállításban is összefogott a falu és nagyon rövid idő alatt lakhatóvá tették a házat. A helyi Takarékszövetkezet rendkívüli gyorssegélyt utalt ki nekik. Az emberek pedig ki munkával, ki pénzzel segítette őket.

Urányi Péterné Erzsébet és családja azért maradhatott, itthon mert férje állami alkalmazott volt. Erzsébet a Solymári KTSZ- ben dolgozott, mint bőrdíszműves.

Draxler Ferencné Borbála és férje 1960-ban saját ház építésébe kezdtek úgy, hogy egész nyáron ketten dogoztak a házon, hétvégeken pedig jött a segítség rokonok jó ismerősök kalákában dolgoztak. Szeptemberre Búcsúra beköltöztek, de még koránt sem volt összkomfortos. Persze ezt a munkát vissza segítették, mert akkoriban ez volt a szokás
1958-ban érkezett az idő, hogy Borbála meglátogassa a testvéreit Németországban. Ez igen nagydolog volt, mert nem sokan vállalkoztak még erre a nagy útra. Csak elképzelni lehet micsoda boldogság volt mikor 12 év után átölelheték egymást a testvérek.

Fenti kép:

A Judt-Jánosi testvérek 1978-ban

Ahogy múltak az évek a látogatások úgy sűrűsödtek hol Solymárról ment ki valaki igaz, hogy csak három évente lehetett menni, hol Németországból jött valamelyik testvér. A technikát is felhasználták, hogy üzenjenek egymásnak orsós magnóra mondtak köszöntőket születésnapra vagy más családi évfordulóra zenével fűszerezve, és ezt

küldték el, de Solymárról is mentek ilyen üzenetek vissza. Aztán jött egy ötlet, hogy jó lenne, ha egyszer még az életben a hét testvér egyszerre találkozhatna. Elkezdődött a szervezkedés és 1978-ban Németországban volt a nagy találkozó. szerencsére már akkor volt filmfelvevő és meglelt örökítve ez a megható esemény. Minden alkalommal mikor együtt voltak énekeltek szép solymári énekeket, táncoltak, vidám anekdotákat meséltek, és örültek egymásnak. Szülőfalujukat soha nem felejtették el a magyar Himnusz, ha énekeltek mindig könnyes volt a szemük.

Klupik Józsefné ebédlőjében volt egy kereszt, amire az volt írva: Herr Gib Uns Die Heimat Wieder, **Uram, add vissza Hazánkat!**

Dr. Görög János: Emlékezés a zsámbéki némettség 70 évvel ezelőtt történt elűzetésére

Megint eljött egy évforduló és én úgy érzem, nem maradhatok szótlán. El kell mesélnem emlékeimet és gondolataimat a 300 éven át Zsámbékon élt németek – köznyelven: a svábok – 1946. áprilisában történt, kíméletlen módon végrehajtott elűzetéséről.

A megszólalásra egyrészt érintettségem jogosít, mivel Zsámbékon születtem és mintegy 300 éven át minden őszámom itt élt és halt. Másrészt egyike vagyok azon még élő keveseknek, aki részben szemtanúja voltam a történéseknek. Ugyanis 10 éves gyereként apámmal együtt ott voltunk a Herceghalmi állomáson, amikor az 1946. április 7-én indított második szerelvénybe nagyapámat, nagynénémet és családjukat bevagonirozták. Az én családom azért maradhatott itt, mert 1943 óta Budapesten éltünk, nem maradt házuk vagy földünk Zsámbékon.

Bár a fenti bevezetőben súlyos szavakat használtam, mégsem szándékom régi sebeket feltépni. Már most sietek leszögezni, hogy mi – azaz a még megmaradtak – véleménye szerint a ma itt élő Zsámbékiaknak nem volt részük a velünk történetekben. Őket is máshonnan sodorta ide a sorsuk. De ha már így hozta az élet, akkor ennek a megemlékezésnek az is lehet a célja, hogy nemcsak a magunk, de az itt élőknek is megpróbáljuk felidézni, hogy ez a tragikus esemény miért történt és hogyan ment végbe. Megkísérlem ezt olyan röviden tenni, amint lehetséges

A Második Világháború 1945. májusi befejezése után mindenki, még a németek is tudták, hogy a több mint 20 millió halottat és mérhetetlen pusztulást maga után hagyó, a Hitleri Németország által kirobbantott és a vereségig végig vitt világ-égés miatt a vesztes Németországot keményen meg fogják büntetni. Senki nem vitatja ma sem, hogy a Második Világháború után történelmi szükségszerűség volt a háborús és népellenes bűnösök felelősségre vonása

Amennyire a családi beszélgetésekből emlékszem, a zsámbéki sváboknak sem volt kétségük, hogy német mivoltuk miatt a németiségre zúduló bosszú és megtorlás valamilyen formában őket is el fogja érni. De abban bíztak, hogy a büntetés csak a tevőleges résztvevőket, a Volksbundistákat, a szájtépő hencgőket és az önként az SS-hez

csatlakozottakat fogja sújtani. Arra nem számítottak, hogy a kollektív felelősség elvét alkalmazva a teljes nemzetiségnek kell bűnhődnie. Ma már sem a politikában, sem a tudományban senki nem vitatja, hogy a Hitleri és a Horthy rendszer bűneiért antihumánus és antidemokratikus módszer volt teljes nemzeteket és nemzetiségeket büntetni, mert az igazi bűnösök mellett büntelenek is százezer számra bűnhődtek.

Európában és Magyarországon azonban 1946-ban mégis a kollektív felelősségre vonás elvének gyakorlati megvalósítása történt. Az 1945. augusztus 2-i Potsdami Egyezmény 23. cikke kimondta, hogy a Szövetséges Hatalmak szükségesnek tartják a Lengyelországban, Csehszlovákiában és Magyarországon élő német népesség áttelepítését Németországba. Az Egyezmény vonatkozó cikke azonban úgy folytatódik, hogy: „a Szövetséges Hatalmak egyetértenek abban, hogy bármilyen áttelepítés történjék is, annak szervezeten és emberséges módon kell végbemennie. Ez az, ami csak részben valósult meg.

A Potsdami Egyezmény végrehajtása érdekében 1945. december 22-én alkotott magyar miniszterelnöki rendelet az u.n. fordított eljárást vezette be. Eszerint elvben minden németet ki kell telepíteni, és a mentesíthetőknek maguknak kell bizonyítaniuk büntelenségüket. A kitelepítés elsődleges okaiként vagy a német anyanyelv vagy a német nemzetiségnek az 1941. évi Népszámlálásban történt bevallása szerepelt. Ezekbe a kategóriákba minden zsámbéki sváb belefért. A kitelepítés alól csak azok mentesültek, akik a demokratikus pártok tagjai voltak, vagy német anyanyelvűnek, de magyar nemzetiségűnek vallották magukat. Így maradt itthon nagyapám testvére, Görög Simon és családja, mert Simon bácsi ideje korán belépett a Kisgazda Pártba.

A kollektív büntetés elve lelkes egyetértésre talált itthon is. Az Ideiglenes Kormányt alkotó koalíciós pártok egymást multák felül a svábság elítélésében. A nálunk mindig is jelen volt nacionalizmus folytán sokan egyébként is görbe szemmel tekintettek a nemzeti kisebbségekre. Az én gyerekkoromban olyan villamos is közlekedett Budapesten, aminek az oldalán végig hatalmas felirat húzódott, hogy „Ki a svábokkal?” A hangulatot a pártok is buzgón élezték. A leghangosabb a Nemzeti Paraszt Párt volt, amelynek főtitkárától, Kovács Imrétől származik az a sokak által átvett szlogen, hogy „a svábság egy batyuval jött ide, egy batyuval is menjen.” Emellett a Kormányban résztvevő pártok kitűnő lehetőséget láttak a kitelepítésben arra is, hogy hűséges híveiket földhöz és házhoz juttassák. A Magyar

Kommunista Párt programja nyíltan tartalmazta, hogy a svábok földjeinek elkobzása javítja a földreform feltételeit és a föld nélküli parasztság igényeinek kielégítését.

Ezután röviden azt mesélném el, hogyan követték egymást az események Zsámbékon, hogyan történt lakosainak elűzetése. Tudatosan használom ezt a kifejezést, mert az alábbiakból érthető lesz, hogy megalapozottan teszem, és az is, hogy az eljárást kíméletlennek tartom.

Az első, 54 családból álló magyar betelepülő csoport már 1945. októberében érkezett a faluba. 1946. március 7-én megkezdte munkáját a Kitelepítendőket Összeíró Bizottság. Kezdődött a rettegés, bár még mindenki abban reménykedett, hogy nem kerül fel a listára.

1946. március 21-én be kellett zárni a boros-pincéket és a kulcsot le kellett adni a Községházán. Március 26-án minden házban leltározták az ott találtakat.

1946. április 3-án megjött a Kitelepítő Bizottság, velük érkezett 400 rendőr, akik körbe vették a falut. Többé senki nem hagyhatta el lakhelyét. A rendőrök részére egyébként a sváboktól rekviráltak ágyneműt.

A Kitelepítő Bizottság még aznap a Községházán kiakasztotta a kitelepítendő listáját, azt is megjelölve, ki hányadik vasúti szerelvényre kerül. Ebből lett mindenki számára világos, hogy gyakorlatilag az egész falúnak mennie kell.

A közzétett rendelet szerint a kitelepítettek személyenként 100 kg. poggyászt vihettek magukkal, amiből 20 kg. lehetett élelmiszer, a többi ruha. Azt is megszabták, hogy élelmiszer gyanánt legfeljebb 1 kg. zsiradékot, 2 kg. húsneműt 7 kg. lisztet és 8 kg. burgonyát lehet csomagolni. Ez azért is fontos volt, mert az emberek az utazás első 8-10 napján ezekből magukat élelmezték. Meleg ételt először csak az amerikai zóna elérésekor osztottak.

1946. április 5-én indul az első, 40 kocsiból álló szerelvény kb. 1100 emberrel, azaz vagononként 25-30 fővel. Minden vagon kapott egy bála szalmát és két vödört. A vonatot 2 magyar rendőr és néhány amerikai katona kísérte. Ők hozták ugyanis a vonatot hazatérő magyar hadifoglyokkal.

1946. április 7-én indult a második szerelvény, rajta a nagyapámmal. Április 8-án ment a harmadik, majd április 13-án a negyedik szerelvény. Ezen már csak kb. 500 zsámbéki volt, a többiek Szomorrról és Mányból jöttek.

A családokat Tökről felfogadott szekeresek vitték Herceghalomba. Nem akarok túl sok érzelmi húrt pengetni, de próbálja meg valaki elképzelni annak a sváb gazdának, iparosnak vagy kereskedőnek és családjuknak a lelki állapotát, akiknek – miután a temetőben elbúcsúztak a halottaiktól – ott kell hagyniuk a maguk, vagy őseik által évszázados gürcöléssel épített házukat, műhelyüket vagy üzletüket, bútoraikat, ingóságait, állataikat, de főleg a földjüket és terményeiket. Talán reggel még az állatokat is megetették. Bizony nem csak az akkor még köves út, hanem a zokogás is rázta azt a szekeret Herceghalom felé menet.

A Jelli féle Schambek könyv több részletes és érdekes naplót tartalmaz erről a 20-21 napig tartott utazásról és az életről a vagonokban. Az út azért tartott ilyen sokáig, mert hol mozdony, hol szabad vágány hiányzott. Volt, hogy napokig álltak. Hiába, háború után voltunk. Ezekből a naplóból tudunk olyan esetről is, hogy Győrben, egy hazafelé tartó hadifogoly vonat egyik zsámbéki katonája meglátta a feleségét a szomszéd vágányon álló kitelepítési vonaton és azon nyomban átszökött hozzá.

Ami pedig a szemtanúságomat illeti, ott voltam április 7-én a herceghalmi állomáson egészen estig, és néztem a berakodást. Egy gyereknek inkább érdekes, mint szomorú volt a dolog. De láttam, hogy a vonatot kísérő amerikai katonák nem engedték meg a magyar rendőröknek, hogy ismételten feltúrják ellenőrzés címén a svábok zsákjait, hátha több élelmiszert visznek a megengedettnél.

Az én rokonságom április 7-től 27-ig, 20 napi utazás után jutott el a számukra kijelölt Münchingenbe, ahol kezdetben egy több száz személyes óriási pajtában kaptak elhelyezést. Innentől nem mesélem tovább a sorsukat, mert az már egy másik történet lenne.

Végül álljon itt néhány beszédes adat. Az 1941. évi Népszámlálás adatai szerint Magyarországon 470 000 német nemzetiségű lakos élt. Amerikai adatok szerint az amerikai zónába 175.591 magyarországi németet fogadtak. 50 000 fő került a szovjet zónába, azaz az NDK-ba. Az 1949. évi Népszámlálásban 22.445 fő vallotta magát németnek, azaz a lakosság 0,2 %-a. Márpedig, ha az 1941 évi adatból a kitelepítettek számát levonjuk, akkor kb. 200-220 ezer német maradt itthon. Ez a szám annak tulajdonítható, hogy a Szövetségesek először 1946 júliusában három hónapra, majd 1948-ban végleg leállították a Magyarországról kitelepítendőket átvételét.

Bár sosem találok két egyforma számadatot, de az én tudomásom szerint Zsámbékról 3700 németet telepítettek ki, illetve űztek el, ami a lakosság 95 %-át jelentette.

A Kisgazda politikus kívánsága tehát végül teljesült. Svábjaink, az én népem, valóban annyival mentek el, mint amit a Dunai tutajokon magukkal hoztak, valamikor a 18. század közepén.

(Emlékbeszéd a zsámbéki németek kitelepítésének 70. évfordulója alkalmából 2016. áprilisában)

Kép balra

**Dr. Görög János,
nyugalmazott
nagykövet, az
AKuFF tagja, a
Nyitott
Múzeumok
Hétfvégjén a
zsámbéki
tájházban 2013-
ban**

**TÁMOGASSA SZEMÉLYI
JÖVEDELEMADÓJA 1%-ÁVAL AZ
EGYESÜLETÜNKET!
KÉRJÜK, AZ ALÁBBI ADÓSZÁMOT
TÜNTESSE FEL NYILATKOZATÁN
18360062-1-03
KÖSZÖNJÜK!**

Lévay Béla: A kiskorú Réder Jenő névváltoztatása

Réder Béla nagyapám 1922-ben, 38 évesen vitézzé avatása alkalmával kérte Lévay-ra történő névváltoztatását, amelynek engedélyezésével egyidejűleg két kiskorú (9 és 3 éves) fia névváltoztatását is jóváhagyták. Itt egyértelmű, hogy a szülő kezdeményezte a kiskorúak névváltoztatását.

Ezzel szemben nagyapám öccse, Réder Jenő már 1905-ben, 18 éves kiskorú tanulóként kérte nevének Rédei-re változtatását, ami „belügyministeri rendelettel megengedett”, amint azt a „Budapesti Közlöny” 1906. évi 2. számában nyilvánosságra hozták. Tehát akkoriban erre kiskorúként, önálló kezdeményezésre, saját jogán is jogosult volt. Vajon van-e ma is joga erre egy kiskorúnak?

A dolog másik vonatkozása mindig izgatott, de eddig elképzelésem sem volt arról, hogy mi készíthette a 18 éves ifjút, egyedülként a Réder családból, a névváltoztatásra - hiszen eljárását a többi testvér nem követte. Nem volt tudomásom arról, hogy esetleg összeveszett volna a családjával. Tény, hogy a hivatalos közlönyben egyidejűleg kihirdetett számos kiskorú névváltoztató között meglepően sokan (kilencen!) azonos polgári állású pécsi lakosok és főreáliskolai tanulók. Most tehát úgy vélem, hogy közös szándék és esetleg közös elhatározás is vezethette őket. Kérésüket feltehetően egyszerre adhatták be, erre utalnak az engedélyek egymáshoz közeli sorszámai is. Talán valamiféle hazafias felbuzdulás lehetett az ok, de semmiképpen sem a nagyapám esetéhez hasonló kényszer vagy legalábbis erős hivatalos elvárás..

BUDAPESTI KÖZLÖNY.

HIVATALOS LAP.

Bejelentési díjak: VI. kötetű, kéziratos és más kiadványok. VII. kötetű, 10. 12. számú jegyzékben megjelölt tárgyak és kiadványok. VIII. kötetű, 13. számú jegyzékben megjelölt tárgyak és kiadványok.	Bejelentési díjak: A. előzetes bejelentés az előzetesbírálati eljárás megkezdéséről. B. előzetes bejelentés az előzetesbírálati eljárás megkezdéséről. C. előzetes bejelentés az előzetesbírálati eljárás megkezdéséről.	Bejelentési díjak: A. előzetes bejelentés az előzetesbírálati eljárás megkezdéséről. B. előzetes bejelentés az előzetesbírálati eljárás megkezdéséről. C. előzetes bejelentés az előzetesbírálati eljárás megkezdéséről.	Megajánlatdíjak: Egy befizetés megjelölésével (közvetlen megajánlat) a megajánlattevőnek a megajánlattevői nyilatkozatát a megajánlattevői nyilatkozatával együtt be kell nyújtania a megajánlattevői nyilatkozatával együtt.
--	--	--	---

HIVATALOS RÉSZ.

1. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

2. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

3. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

4. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

5. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

6. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

7. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

8. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

9. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

10. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

11. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

12. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

13. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

14. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

15. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

16. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

17. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

18. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

19. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

20. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

21. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

22. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

23. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

24. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

25. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

26. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

27. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

28. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

29. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

30. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

31. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

32. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

33. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

34. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

35. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

36. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

37. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

38. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

39. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

40. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

41. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

42. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

43. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

44. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

45. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

46. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

47. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

48. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

49. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

50. cikk. Az előzetes bírálati eljárás a 1906. évi X. törvényben foglaltak szerint történik.

A lap más kiadásai egy is melléklet, egy is függelék is előzetes bírálati eljárás szerint.

Tóthné Czimmer Ágnes: Fegyvernek legrégebbi fészületének 170. évfordulója

2016. július 26-án a Fegyvernek, Damjanich u.123. szám alatti épület előtt található un. Vaskereszt állításának 170. évfordulója alkalmából civil kezdeményezésre emlékünnepséget szerveztek.

Képen balra:

Országh László főszervező a megemlékező beszédét tartja

Miért is volt ez olyan érdekes esemény, hogy a helyi lakosok mellett sok Fegyvernekről elszármazott is részt vett az ünnepségen?

Az alkalom, mely lehetőséget teremtett ezen Vaskereszt, és a talapzatán elhelyezett emléktábla átadására: Fegyvernek, talán nem túlzás azt állítani, községgé

válásának és a település Annaháza nevű részének létrejötte volt 1846. július 26-án, éppen 170 évvel ezelőtt.

Fegyvernek Jász-Nagykun-Szolnok megye értékes és hasznos mezővárosa volt a török megszállást megelőzően (1430-ban kapta Zsigmondtól a mezővárosi rangot), lévén a még szabályozatlan Tisza egyik bal parti kikötője, a rómaiak által megépített sószállító útnak

helyet adó település, így az akkori kereskedelem kihagyhatatlan helyszíne.

A török időkben Heves vármegye kishevesi kerületéhez és az egri várhoz tartozott, majd hódoltság alá kerül, ezért kétfelé is adózott. Az akkori 76 adóportájával a legnépesebb hevesi települések egyike volt. Az adóteher növekedése, a 15 éves háború hatására egyre fogy lakossága, s mire az 1686-87-es felszabadító harcok véget értek a környéken, a település teljesen elnéptelenedett, gyakorlatilag elpusztult.

„A fegyverneki pusztá 1731-től két nagybirtokos család kezében koncentráliódik, a Hallerekében és az Orczyakéban. Lakosság száma... 1721-ben 12 (KSH 1896), 1746-ban 70, ... 1786-ban 324 fő...” „Lakói pásztorok, majorsági cselédek, zsellérek, dohányosok, ideiglenes béresek egészen a XIX. század közepéig (SIMON B. 1992)”.

„1810-től a korábbi Haller birtokot báró Baldácsy Antal szerzi meg beházasodás révén. További házasságkötésekkel a korábbi két nagy birtoktest a XIX. sz. közepétől feldarabolódik (VÁRY I. 1969). 1844-ben gr. Szapáry József és neje, báró Orczy Anna nagyszabású telepítésbe kezd, amellyel kolonizálni kívánja a pusztá északi és déli részén elterülő birtokait.”

Gróf Szapáry József 1844. július 24-én levélben keresi meg Dr. Friedrich List urat, aki korának ismert közgazdásza volt, és aki különösen nagy hatást gyakorolt akkoriban Kossuth Lajosra is. A gróf felvázolta elképzelését, hogy néhány ezer holdat kolonizáció céljára szeretne felhasználni a Tisza melletti birtokaiból, ahol igen kedvező feltételek találhatók mind földművelésre, mind állattenyésztésre. Levelében arra hivatkozik, tudomása van róla, hogy List úr német kivándorlókkal szándékozik Magyarországon települést létrehozni. És mivel Szapáry szintén inkább német lakosokat telepítené le területén, kéri segítségét abban, tájékoztatná őt a kivándorolni szándékozók életkörülményeiről, valamint bérlőként, vagy tulajdonosként jönnének-e a felajánlott területre, és milyen feltételek mellett?

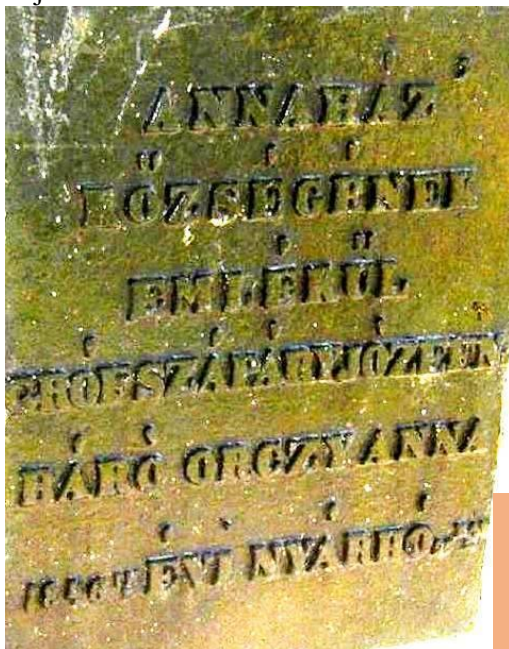
Nem ismert Dr. List válaszlevele, de feltételezhető, hogy az 1840-es években Németország túlnépesedése ellenére arra hívhatta fel a figyelmet, hogy a XVII. századtól folyamatosan betelepült német ajkú lakosok száma a magyarországi területeken is túlléphette az optimális szintet, ezért érdemes lenne ezeken a vidékeken is meghirdetnie kolonizációs szándékát.

A feltételezésre az adott okot, hogy Ország László, akinek Fegyvernek társadalomföldrajzáról írt szakdolgozatából fentebb idéztem

néhány fontos és érdekes adatot, kimutatta, hogy 1845-47 közötti években főleg a Duna menti településekről, Szob, Dorog, Zsámbék, Dunakeszi, Buda és Pest, Ceglédbercel, Újhartyán, Hajós, Nemesnádudvar, Csávoly, Kunbaja, Csonoplya, stb. költöztek Fegyvernekre német ajkú családok.

A felsorolás természetesen nem teljes, ezen helységeken kívül néhány Erdélyi, Dunántúli, illetve közvetlenül osztrák, német területről is jöttek letelepedni vágók.

A szerződés kötések folyamatosan már 1845-től megkezdődnek, ettől az időponttól kezdve kötelesek a kedvezményesen megvásárolt 1200 négyszögölnyi területen házat építeni, melynek homlokzatára vonatkozóan az uraság tervet bocsát a vevő rendelkezésére. Nem írja elő a ház teljes beosztását, de arra felhívja a vevő figyelmét, hogy a szerződés parasztházakra, és az azokhoz szükséges istállókra és pajtákra terjed ki.

Részlet egy 1847-ben megkötött kényelvű szerződésből: „A földekért az uraságnak a második pontban említett fizetésen felül semmi féle adót, tizedet adni, vagy robotot szolgáltni nem fog a vevő, hanem mint magára, úgy utódaira nézve is azoknak szabad birtokába fog lépni, szabadon használhatja azokat...”

Kép balra:

**A vas kereszt
emléktáblájának
szövege**

A szerződés egy pontjában lefektették: „helység, melybe a vevők telepednek, Annaház nevet nyer”.

Báró Orczy Anna, akiről a településrész a nevét kapja, 1846. július 26-án (Anna-napkor) egy emléklappal ellátott feszületet ajándékoz a betelepülteknek. Az emlékezők pontos adatok híján azt feltételezik, ebben az évben mutatkozhatott már meg Annaház az elképzelés szerinti formájában, ekkor érhetett már el azt a méretet, ami alapján már önálló településnek nevezhették.

Ezért a megemlékezés szervezői és résztvevői egyöntetűen elfogadták a javaslatot, a feszületen található emléklap ne csak a Vaskereszt ajándékozásának napját, hanem – ma használatos nevén – Annaháza létrejöttének keltét is jelölje ezentúl.

2016. július 26-án megemlékeztünk a Fegyvernek város északi részén elhelyezkedő Annaháza születésének 170. évfordulójáról.

Megemlékezés

Annaháza 1846 – 2016

Kedves fegyvernekiek!
Tudják-e?

Idén 170 éve, hogy megalakult **Annaháza**.

Az akkor még Fegyvernek-pusztá északi részét
BÁRÓ ORCZY ANNA
sváb telepésekkel népesítette be.
Annaháza az **Ő** nevét viseli.

Ennek állít emléket a Damjanich J. út 123. alatti
épület előtt látható ún. „**Vaskereszt**”.

Ezért itt, Fegyvernek legöregebb feszületénél
rövid megemlékezésre kerül sor

**JÚLIUS 26-ÁN,
KEDDEN 18:30-kor!**

Az egykori sváb rész egy-két generáció alatt elmagyarosodott,
ám a leszármazottak a mai napig itt élnek.

A kerek évfordulón őseinkre emlékeztünk
és Annaháza megalakulása előtt tisztelgünk!

Minden múltja iránt érdeklődő fegyvernekit szeretettel várunk!

*Tisztelettel:
Országh László*

A fegyverneki megemlékezés részvevői

AZ EGYESÜLET KIADÁSÁBAN MEGJELENT KÖNYVEK:

1. Riszt András: Nagyárpád község családkönyve 1723-1945
2. Ament Andor: E L E K benépesítése a törökvész után (1724-1800)
3. Amrein Ferenc - Amrein Ilona - Auth Szilvia: A Baranya megyei katolikus települések Mecseknádasd és Óbánya családkönyve 1721-2007
4. Stefan Rettig - Josef Skribanek † : Vaskút családkönyve 1772 - 1947
5. Maléth István: Gyoma evangélikus családkönyve 1835-1918

	<u>Áruk tagoknak</u>	<u>egyesületen kívülieknek</u>	<u>külföldre</u>
1.	3.000,- Ft	3.500,- Ft	25 €
2.	1.500,- Ft	2.000,- Ft	10 €
3.		ELFOGYOTT!	
4.	9.900,- Ft	9.900,- Ft	59 € (AKdFF-nél)
5.	4.700,- Ft	4.700,- Ft	25 €

+ postaköltség

A könyvek megvételével az AKuFF könyvkiadási tevékenységét támogatja!

Bálint Károly: Bácsgyulafalva családkönyve (1883-1924)

Hosszú időnek kellett eltelnie, hogy ez a könyv ilyen formában elkészüljön, de az első lépéseket anyukámnak köszönhetem. Halála után kezembe került egy általa írt családi emlékeztető: szülők, nagyszülők, dédszülők nevével, születési és halálozási dátumával, azonban találtam néhány kérdőjelet is, ekkor határoztam el, ezeket meg kell fejteni. Természetesen sikerült a hiányzó adatokat pótolni, de nem lehetett megállni, mert jöttek az újabb és újabb kérdések: kik voltak a dédszülők szülei, nagyszülei, mikor és hol születtek, mikor házasodtak, hol haltak meg? Egyszerűen azt vettem észre, hogy fanatikus családfakutató lettem, mert ha ezt valaki komolyan elkezd, soha nem lehet befejezni.

A családkönyv íráshoz a második nagy lökést a Kalocsai Egyházmegyei Levéltár adta, mivel náluk lehet online kutatást végezni egy elfogadható összeg befizetése után. A bácskai anyakönyvek másodpéldányai nagyrészt interneten elérhetők. Családomtól karácsonyi ajándékként egy negyedéves előfizetést kértem: órákat ültem naponta a számítógépnél, és egyes adatokhoz többször is visszatértem. Mivel névmutató nincsen, csak dátum szerint kell folyamatosan keresgélni. Ekkor döntöttem úgy, ha egy adatbázisba beviszem az összes adatot, akkor vezetéknév, az anyai vezetéknév, dátum, házszám, származási hely alapján is gyorsan rákereshetek egy-egy adatra. Az összes szabadidőmet erre szántam, de így is több mint egy évbe került, mire lett egy közel tízezer soros adatbázisom. A levéltárban a születési anyakönyvek törvényes hozzáférhetőségi időpontja visszamenőleg 90 év, ez azt jelentette, hogy az 1924-es évvel bezárólag vittem be az adatokat. A házassági és halotti anyakönyvek még kutathatóak voltak 1943-ig. Ezekből csak azokat használtam, akik előzőleg már szerepeltek a táblázatomban a születési vagy házassági anyakönyv alapján.

Közben megjelent nagyapám, Bálint József önéletírása „Imádkozzál és dolgozzál!” címmel, amely számomra újabb ösztönzést adott. Annak idején olvastam az eredeti kéziratát, és arra külön büszke vagyok, hogy még halála előtt egy saját keze írásával másolt példányt nekem adott. Ő sem gondolta még akkor, hogy az könyv formájában is megjelenik, és sokan olvassák. Mivel elég mélyen beleástam magam a családfakutatásba, találkoztam néhány község családkönyvével is. Ekkor döntöttem úgy, hogy a szülőfalum családkönyvét nekem kell

elkészíteni. Az adatbázis összeállításától kéziratom megszületéséig újabb másfél év telt el. A majd tízezer sor adatait egyenként másoltam be a megfelelő helyre, legjobban az azonos neveknel kellett figyelmem, hogy minden a helyére kerüljön.

A „legszőgedibb szőgedi”, Bálint Sándor néprajzkutató kutatásaiból tudjuk, hogy Bácsgyulafalva is egyike annak a 145 falunak, ahol egyértelműen kimutathatóak a Szeged környéki gyökerek. A törökök kivonulása után több ütemben történt az elnéptelenedett Bácság szervezett betelepítése. Az 1700-as évek végétől az 1800-as évek elejéig Szeged környéki dohánykertész családoknak adtak lehetőséget a letelepedéshez. Tehát voltak olyan falvak is, amelyekbe a teljes lakosság újra lett telepítve, volt olyan, ahol csak részben, és mivel mindegyiknél megvolt ugyanaz a kötődés – a szőgedi nemzet – ezért a könyvének is ezt a címet adta. Ebben a művében már az 1522. évi tizedjegyzéket felhasználva kutatja a szegedi vezetékneveket, valamint a későbbi 1715. és 1720. évi összeírás alapján mutatja ki az innen elszármazottak vezetéknev azonosságát. A kirajzás azért történt több ütemben, mert az árvizek, a szegénység, és egyéb megpróbáltatások újabb hazakereséshez vezettek. Bácsgyulafalva is tipikus példája ennek, a szegedi gyökérzetű bánáti falvak: Szaján, Jázova, Csóka, Lőrincfalva, Tóba, Torda, Kisorosz, Aracs, Bikács, Töröktopolya, Monostor, Törökkanizsa, Jozefova, Akács, Óbessenyő, továbbá Imretelek, Törökbecse, Tizsaszentmiklós, Magyarcsenye, Bégaszentgyörgy, Padé, Egyházaskér, Óbéba, Majláthfalva dohánykertészettel foglalkozó zsellér lakossága telepedett itt meg.

Az előbb kiemelt néhány falunak, Szajánnal az élen, közel 500 családja, új hazát képzelt el magának. Az 1880-as években Sipos György, szajáni pénztárnok olvasott egy felhívást, hogy a kincstár be szeretné telepíteni a még szabadon lévő pusztai földeket. Az ügyintézés már akkor sem volt egyszerű, de végül 1883 októberében elindult a karaván Bácskába, Pusztakúlára.

A telepesek névsorát már Fekete József: Telecska 1883–1973 könyvében is igyekezett beazonosítani, és 452 családot sorol fel egy általa 1887–1894 közötti kutatás alapján, de névsorában szerepelnek a később betelepült német családok is. Pedig a telepítő kincstár szigorúan kimondta, hogy Gyulafalvára csak magyarok települhetnek, 1894-ig, a község önállósulásáig már 40 német család telepedett le a községben, a későbbiek folyamán pedig növekedett a németség betelepítése.”

Sajnos, az eredeti betelepülők listáját én sem találtam meg, de mivel nekem a kerényi anyakönyvek adataihoz is sikerült hozzájutnom, ezért az eredeti 500 telepes neve és származási helye majdnem teljes. Valójában azért nem lehet száz százalékos, mert előfordul olyan eset is, hogy valaki két-három év után nem találta meg a számításait, és tovább állt. Ha ez idő alatt nem történt róla, vagy a családjáról anyakönyvi bejegyzés, akkor az illetőről nem is lehet adatot találni. Ez esetben az adott számú telken az utána következő tulajdonos szerepel először valamelyik anyakönyvben.

**Kép baloldalt:
A szerző ükszülei
Majláthfalváról**

A 2. mellékletben lévő listát is úgy készítettem, hogy az eredeti házszámozás alapján rendeztem sorba a születési, házassági és halotti anyakönyveket, és mivel minden számhoz sikerült nevet is párosítani, ezért valószínűsíthető, hogy az adott házszámánál először szereplő név lesz az eredeti telepes. Volt olyan házszám, ahol tizenegynéhány családnév is szerepelt, ezért ebben a listában legfeljebb három családnevet tüntettem fel 1900-ig, néhány kivétellel. A 3. melléklet az eredeti 500 telek házszámozása a mai utcanevekkel. A telkek beazonosítását több forrásból sikerült pontosítani, egyedül a Sziváci út bizonytalan, de kizárásos alapon a 265–303 intervallum közötti számozás helyes.

A több forrásban is leírt 17 település, mint származási hely nem fog egyezni, hanem inkább bővül, mert nálam a születési helyek szerepelnek, de egy-egy házaspárnál előfordul, hogy ők más-más

faluban születtek, de a gyermekeik már egy harmadik faluban látták meg a napvilágot, ez esetben három származási hely lesz.

Néhány évvel a betelepülés után sok család nem tudta fizetni a telek törlesztő részletét, ezért újabb elvándorlás lett a következménye. Ezt nagyapám, idősb Bálint József így írja le életrajzában: „És sokan mások is úgy cselekedtek, tettek, amikor elérkezett az idő, hogy lehetett telepet eladni egészben, nem szétszaggatni holdanként, a házat vagy házhelyet 8 hold földdel együtt. Sok szegény ember azelőtt talán soha nem látott száz forintot egyben. Ekkor, hogy megindult a telepelés, 6-800 forintot kaptak 8 hold földért és a házáért. Ennek nagyon megörült sok szegény magyar testvérünk, voltak idősebb telepesek, akiknek nem volt úgy családjuk, vagy nem akartak az utódon segíteni, eladták a földet, házat, csak a házat visszatartotta a házaspár magának, hogy legyen nekik örökös lakásuk, míg élnek, vagyis haszonélvezetnek mondjuk. Természetesen így kevesebbet kaptak a földért. Megörültek a szegény emberek, mentek Csúrogra, a pancsovai rétbé, Szlavóniába, volt pénzüik, költek, forgatták a százásokat, hogy meg ne penészedjen. De nem is penészedett meg, hanem elszáradt, és nem telt el 5-10 év, és visszajöttek Gyulafalvára, és lett belőlük s családjukból szegény család, zsellér. De megörültek a környező község zsírosabb földművesei is. Csak azt várták, hogy megengedett legyen az ingatlan átírása.”

A nép-, a családok mozgása jól nyomon követhető az adattárban, akár csak a szomszédos településekről érkező német nemzetiségűek bevándorlása az 1890-es évektől, ennek következménye, hogy a második világháború végéig a lakosság több mint egytizede német volt. Nagy részük a szomszédos Kerényről költözött át Gyulafalvára, akik az 1765-ben betelepített svábok leszármazottjai voltak. Természetesen a német mentalitás is hozott pozitív változásokat.

Az amerikai kivándorlás is érintette Bácsgyulafalvát, erről egy részletes kutatás adhatna kielégítő választ, de egy néhány családnál találunk erre is példát a könyvben. Ezenkívül voltak még különböző próbálkozások a jobb lehetőségek irányába. Megindult az elköltözés észak felé, a Duna-Tisza közére és a Mezőföldre: Fülöpszállásra, Kerekegyházára, Dunavecseré, Soltra, Dunapentelére, Rácalmásra, Perkátára.

Sajnos, az első világháború is mély nyomot hagyott a falu életében, ez meglátszik a születési, házassági és halotti anyakönyvekben is. Minden családot érintett az első világháború, volt amelyiket

többszörösen is. Mivel a hősi halottak többsége a messze idegenben került örök nyugalomba, így nem szerepelnek a bácsgyulafalvi anyakönyvben, legfeljebb évekkel később, amikor megtörtént a hivatalos holtta nyilvánítás. Nagypám bátyja is részese, majd később áldozata volt a háborúnak, ő erről így emlékezik önéletrajzában:

„December 13-án este indultak a harctérre, fel Galíciába. Édesapám, édesanyám és én bementünk Zomborba kocsival, de szüleim délután hazajöttek a kocsival, de én este kikísértem a bátyámat az állomásra. Nekem gyermeki ésszel, bár sajnáltam és szerettem a bátyámat, mégis öröm és élmény volt, hogy ott lehettem. Elöl mentek a tisztek katonásan, utánuk a gyalogság, ezek után a trombitászenekar, végül a gépfegyveres osztag, amelyben az én Jani bátyám is menetelt a kövesúton, én pedig a járdán kocogtam mindég a bátyám irányában. A szemem mindég csak őt figyelte, meg a zene hangját élveztem, gyönyörködtem. De sokaknak bánat vagy szomorúság, hogy láthatják-e viszont egymást.”

Sajnos az első világháború más veszteséget is hozott, ezt még közel száz év után sem tudjuk elfeledni. Ennek az egyik áldozata volt Bácsgyulafalva is, amely az új országban a Telecska nevet kapta, elszakítva az anyaországtól. Nagypám ezt így élte meg: „Az év vége felé értünk amikor beérkezett az a szomorú eset, amiről iskoláskoromban olyan sok jót és szépet tanultam, és sok szép hazafias verseket és nótákat eldaloltam. Gyász borult a szép magyar hazára, széjjel lett tépve. Amiért oly sok drága magyar vér elfolyt.”

Az új országban is folytatódtak földművelési hagyományok, a falu lakói alkalmazkodtak a kisebbségi helyzethez, a dohánytermesztés tudományát megfelelően kamatoztatták. Napjainkban azonban már nem ez a fő bevételi forrás. Lábadi Károly: Dohányos falu című könyvében írja: „Bár a dohány továbbra is a legjövődélmezőbb, ugyanakkor a legtöbb munkát igénylő kultúrák közé tartozik, mégis évente egyre zsugorodik a földterület, melyen a gyulafalvi dohányosok ivadékai dohánynövényt nevelnek. 1972-ben a gyulafalvi határ 19 százalékán, 1000 katasztrális holdon, azaz 571 hektáron termesztették a növényt, 2012-ben már csak hatvan-hetven hektáron. Ez a növény, amely megteremtette a Pusztakulát benépesítő ősök jólétét, ha visszavonulóban is van, kitörölhetetlen nyomot hagyott a település kultúrájában – a dohánylevél rákerült Bácsgyulafalva címerére is.” A dohánytermesztéssel együtt a népesség is folyamatosan csökken, a

2011-es népszámlálás adatai szerint 1728 lakosa volt a falunak, de a 2016-ban ténylegesen itt élők száma alig haladja meg az ezer főt.

A könyv alapja tehát a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár online adatbázisa, de mivel ezekben az eredeti anyakönyvek másolatai vannak, így talákoztam néhány elírással, hiányossággal, ellentmondással. Ezeket a zombori levéltárban, a bácsgyulafalvi plébánián pótoltam, de legtöbb időt a helyi anyakönyvi hivatalban töltöttem az ellentmondások és

Kép jobbra: A szerző nagyszülei 1922- ben

hiányok kiszűréséhez. Aki legalább egyszer szerepel 1887-ig a kerényi, majd utána 1924-ig a telecskai anyakönyvekben, annak az adatai megtalálhatóak a családkönyvben. A neveket családonként raktam ábécé sorrendbe.

Névazonosságnál először a dátum szerinti idősebb szerepel, ha pedig valaki megházasodik,

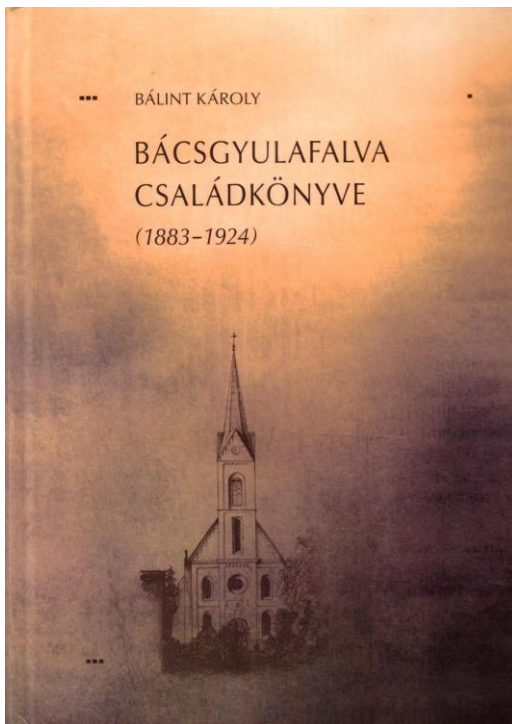
akkor először a gyerekek között szerepel a szülei családjában, majd saját családjában családfőként. A családok megkettőzését úgy kerültem el, hogy feleség névénél nem szerepel még egyszer ugyanaz a család, hanem egy nyíllal jelöltem a férj nevét, ahol az egész család adatai is megvannak. Tehát mindig először a férj neve szerepel, kivétel a lányanya, ahol nem derül ki a férj neve.

A vezetékneveknél jelöltem az ékezetes és ékezet nélküli írásmódot is, de a keresztnéveknél sokszor becenevek szerepeltek az anyakönyvekben, itt mindig a hivatalos keresztnévet használtam. A második házasságok utáni beazonosítás nagyrészt sikerült, de ahol nem volt

egyértelmű kapcsolódási adat, ott ugyanaz a név kétszer is szerepelhet. Például ha valakinek meghalt a felesége, és a második házassága egy másik községben történt amiről nekem nincs adatom, az kétszer fog szerepelni, mivel a halotti anyakönyvben csak a második felesége adatai szerepelnek, az életkor pedig nem kellő bizonyíték az azonosításhoz. A származási helyet többféle írásmódban találtam, de az egységesítés miatt a ma használatos magyar nevet használtam (pl.: Kerény – Kernya, Kernyája, Kernei), kivéve ha nincs magyar névalak-megfelelője.

A könyv a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet kiadásában jelent meg 2016-ban, Zentán, 500 példányban. A kötethez dr. Lábadi Károly néprajzkutató írt előszót, aki szintén itt született, és 2013-ban Dohányos falu címmel foglalta össze Bácsgyulafalva történetét, a dohánytermesztés hagyományát és szókincsét, népdalait, amit CD-melléklettel ugyancsak a VMMI jelentetett meg.

Megjelent Wéber György tagunk és Kurucsai Pál közös műve:

Regionális családkönyv

Kiskundorozsma, Kiskunfélegyháza, Kiskunmajsa és Üllés római katolikus családjai 1751-ig

„Ez a családkönyv egyetlen település hosszabb időintervallumot átfogó anyakönyvi bejegyzései helyett egy közös gyökerekkel rendelkező régió adatszégény időszakának adatait dolgozta fel és gyűjtötte névsorba.

A török hódoltság ideje alatt elnéptelenedett Alföld az Oszmán Birodalom hanyatlását követően fokozatosan, jellemzően északról népesült be újra. Az elnéptelenedett puszták a nyugodtabb élet és a jobb megélhetés reményével sok embert vonzottak a túlnépesedett északi területekről.

A vizsgálat alá vont közös történelmi gyökerekkel rendelkező Dorozsma, Félegyháza, Majsa és Üllés községeket benépesítő családok vándorlása a települések egyenkénti feldolgozásával nem követhető nyomon. A migráció köztes- és végállomás szerepét egyaránt betöltő helységekről a családok jellemzően szezononként továbbvándoroltak, ezért a mai családkutatók az anyakönyvek első évtizedeiben nagy arányban találkoznak ún. egyadatos családokkal. A könyv a Jászkun Kerület önmegváltását (redemptio) is magában foglaló, részben abból fakadó korai migrációs folyamatának az 1720-1750 közé eső időszakának feldolgozásával igyekszik ezt a populációt bemutatni.

A könyvet a társadalomtudományok (pl. néprajz, helytörténet, szociológiai, stb.) iránt érdeklődők mellett haszonnal forgathatják mindazon genealógusok is, akik a régióban, vagy a régióba érkezettek indulási, ill. a régióból távozottak célállomásain, vagy a köztes településeken kutatnak. Emellett ez a migrációs elemzés a Felvidék, Tápíóság, Jászság és a Bácska népesség-kialakulásának vizsgálatához is segítséget nyújthat.”

Információk: <http://www.csaladkonyv.hu/>

Tagsági hírek:

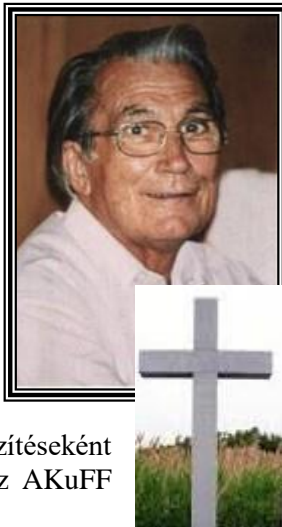
Elhunyt tagjaink/Verstorbene Mitglieder:

021 Schmidt, Johann

(1931. június 10. Kerény/Bácska- 2016. június 23., Rüthen/No.)
(10. Juni 1931 Kernei/Batschka – 23. Juni 2016, Rüthen/No.)

Heimat-und Familienforscher von Kernei, Verfasser des zweibändigen "Familienbuches Kernei in der Batschka", Mitarbeiter der „Kerneier Heimatblätter“, in dem er immer wieder neue Entdeckungen über die Herkunft der Kerneier Deutschen veröffentlicht hat. Er war seit 1975 Mitglied im AKdFF und seit 2001 Mitglied im AKuFF.

A bácskai Kerény helytörténet- és családkutatója, a kétkötetes "Familienbuch Kernei in der Batschka" szerzője, a „Kerneier Heimatblätter” munkatársa, melyben a kerényi németek újabb és újabb származási helyeit érintő kutatásait, a családkönyv kiegészítéseként tette közzé. 1975 óta az AKdFF, 2001 óta az AKuFF tagja.

159 Hölczl, Róbert (Bp., 1928. december 8. – uo. 2016. május 9.)

Kilépett tagunk/Ausgetretenes Mitglied:

134 Hallósné Elekes Erzsébet

Kizárt tagjaink/Ausgeschlossene Mitglieder:

- 046 Zacher Ferenc (tagdíjtartozás)
- 130 Hartai János (tagdíjtartozás)
- 141 Ercsey Dániel (tagdíjtartozás)
- 152 Várszegi György (tagdíjtartozás)
- 155 Regőczy-Ritzmann Tamás (tagdíjtartozás)
- 160 Bayer, Pavol (tagdíjtartozás)
- 170 Braun Márton (tagdíjtartozás)

Új tagjaink/Neue Mitglieder:

184	Ujhelyi Balázs	1113 Budapest Gidófalvy Lajos u. 27. I/6.	blasziosz81@gmail.com
185	Dr. Kámory Lajos	1223 Budapest, Erzsébet királyné u. 36. Lev. c. 1223 Budapest Park u. 1. II./1	kamory.lajos@gmail.com
186	Mesteri Csaba István	1025. Budapest Törökvész út 82/B	m.nobilitas@gmail.com

**10 éve az AKuFF tagja /
Seit 10 Jahren Mitglied im AKuFF**

128 Dr. Fiedler Ernő

Danke schön!

Képek a legutóbbi találkozóinkról / Bilder von unseren letzten Treffen

K
I
S
M
Á
N
Y
O
K

2
0
1
6.

0
4.

0
9.

Udebró községből II-ik világháborúban elhaltak emlékére.

1941.		1945.	
Bóta Sándor	1911	Krecz József	1921
Borovics Sándor	1900	Közsik István	1913
Birgenstok Gábor	1917	Kernács János	1903
Cziner Mihály	1917	Sápkovics József	1905
Forgó József	1916	Sápkovics Mihály	1913
Fekete Pál	1916	Sápkovics István	1919
Hóór István	1913	Márton István	1918
Hóór István	1919	Molnár S.ajos	1920
Herman Gábor	1914	Molnár József	1902
Herman János	1894	Novák Mihály	1869
Herman Mihály	1920	Plósz Miklós	1919
Hugli Béla	1916	Plósz János	1907
Hugli János	1928	Remik János	1917
Jákló Mihály	1920	Remik Matyás	1919
Júni Endrás	1925	Rusz Bálint	1916
Krecz György	1899	Stekelpach Sándor	1912
Krecz János	1895	Spicz Müller József	1914
		Sönperger József	1910
		Saufert Mihály	1908
		Sautzer János	1905
		Sneider Gábor	1909
		Smider István	1921
		Smider Matyás	1908
		Spicz Müller József	1916
		Sneider György	1908
		Szarvas István	1900
		Szász József	1927
		Taisz János	1909
		Uzelman János	1920
		Verpeléti Győző	1913
		Verpeléti Imre	1919
		Weiner István	1903
		Várhelyi Márton	1920

Emlékeket szívünkben örökké élni fog.
Emellette kegyellett a halás utókor.

TUZA GERGELY

A
L
D
E
B
R
Ő

2
0
1
6.

0
6.

2
5
/
2
6.

